

#MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA TARAFLARIN FARKLI OLMASI DURUMUNDA KESİN HÜKMÜN DELİL NİTELİĞİ

*Yrd. Doç. Dr. Mine AKKAN**

Inceleme Plânı: GİRİŞ, **I.** Kesin Hüküm Kavramı **II.** Kesin Hükümün Amacı, **III.** Kesin Hükümün Kanunda Düzenlendiği Yer, **IV.** Kesin Hükümün Kesin Delil Niteliği İle İlgili Genel Değerlendirme, **V.** Tarafların Aynı Olması Durumunda Kesin Hükümün Delil Niteliği, **A.** Kesin Hükümün Kural Olarak Sadece Taraflar Arasında Etkili Olmasının Sebepleri, **B.** Kesin Hükümün Kesin Delil Olarak Değerlendirilmesi, **VI.** Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hükümün Delil Niteliği, **A.** Kesin Hükümün Üçüncü Kişiye Etkisi, **B.** Üçüncü Kişi Bakımından İlk Davadaki Kesin Hükümün Niteliği, **C.** Yargıtay Kararlarında Üçüncü Kişi Bakımından İlk Davadaki Kesin Hükümün Niteliği, **VII.** Kefalet ve Müteselsil Borçluluk Durumunda İlk Davada Verilen Kesin Hükümün Etkisi, **A.** Kefilin Durumu, **B.** Müteselsil Borçluların Durumu, **VIII.** Fer'i Müdahale ve Davanın İhbarında İlk Davada Verilen Kesin Hükümün Etkisi, **IX.** İnşai Hükümlerin Özelliği, SONUÇ, KAYNAKÇA.

GİRİŞ

Kesin hüküm, şekli anlamda ve maddi anlamda olmak üzere iki açıdan değerlendirilmektedir. Maddi anlamda kesin hüküm, şekli anlamda hükümün kesinleşmesi, daha açık bir ifadeyle hükme karşı olağan kanun yollarının tüketilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı.

Maddi anlamda kesin hükmünde üç unsur karşımıza çıkmaktadır: Bunlar taraf, dava konusu ve dava sebebidir. Çalışmamızda, dava konusu ve dava sebebi unsurları inceleme kapsamı dışında bırakılarak, sadece taraf unsuru açısından kesin hükmün delil niteliği değerlendirilecektir. Kesin hükmün (kesin) delil niteliğini incelerken, çalışmamızda sadece kesin hüküm ifadesini kullanacağımızı ve bundan maddi anlamda kesin hükmün anlaşılması gerektiğini belirtmek isteriz.

Maddi anlamda kesin hükmün, medenî usûl hukuku bakımından iki yönü mevcuttur: Bunlardan ilki kesin hükmün olumsuz bir dava şartı olması, diğeri kesin delil olmasıdır. Çalışmamızda, her iki yön bakımından bir değerlendirme yapılarak kesin delil niteliği açıklanmaya çalışılacaktır.

Kesin hükmün, davanın tarafları dışında, üçüncü kişiler bakımından delil olarak kullanılması mümkündür. Çalışmamız, asıl olarak bu konuda yoğunlaşacaktır. Bu sebeple gerek davanın tarafları açısından gerekse üçüncü kişiler açısından ayrıntılı bir değerlendirme yapılacaktır.

Yargıtay kararları, kesin hükmün (kesin) delil olarak kullanılabilceği davalar bakımından örnekler vermemizi kolaylaştıracığından, mümkün olduğunca ilgili kararlar değerlendirilecektir.

Çalışmamızda, hukuk mahkemesi kararlarının ceza mahkemesi kararlarına etkisi konusuna değinilmeyecek, sadece hukuk mahkemeleri arasındaki kesin hükümle bağlı olma konusu üzerinde durulacaktır.

I. KESİN HÜKÜM KAVRAMI

Kesin hüküm, şekli anlamda ve maddi anlamda kesin hüküm olarak ikiye ayrılmaktadır. Şekli anlamda kesinlik ile verildiği anda kesin olan kararlar da dahil olmak üzere, gerek kanun yoluna başvuru süresinin geçmesi, gerekse kanun yoluna başvurunun reddedilmiş olması sebebiyle artık o hükme karşı olağan kanun yollarına

başvurulamaması anlaşılmaktadır¹. Maddi anlamda kesinlik ise şekli anlamda kesinlik ile başlar, davanın tarafları arasındaki uyumsuzluğu sona erdirmek ve bunun gelecek için devamlı nitelik taşıması amaçlanır². Şekli anlamda kesin hüküm, maddi anlamda kesin hüküm için zorunlu bir (ön) şarttır³. Şekli anlamda kesinlik, yargılamanın usûli açıdan tamamlanmasıyla ilgiliyken, maddi anlamda kesinlik esasen, yargılama tamamlandıktan sonra etkisini göstermektedir. Ayrıca şekli anlamda kesinlik, hükmün içeriğiyle ilgili değilken, maddi anlamda kesinlik, etki itibarıyla hükmün içeriğiyle ilgilidir. Maddi anlamda kesinlik için hükmün şekli anlamda kesinleşmesi şarttır; buna karşılık her şekli anlamda kesinleşen hüküm, maddi anlamda kesin hüküm etkisini doğurmaz. Sonuç olarak, şekli ve maddi anlamda kesinlik birbiri ile bağlantılı fakat birbirinden farklı kavramlardır⁴.

Maddi anlamda kesinlik, doktrinde şöyle tanımlanmaktadır: “Maddi anlamda kesinlik, kazai kararlara tanınan kanunî hakikat (gerçeklik) vasfıdır”⁵. Kesin hüküm, kesin delillerdendir; kesin hükümde, hukukî

¹ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 554; Ansay, s. 365; Arslan, s. 724-725; Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann, Einf § 322-327, Rn. 1; Gürdoğan, s. 46; Kuru, Usûl, C. V, s. 4981; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 521; Postacıoğlu, s. 677; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 149, Rn. 1; Selçuk, AD 1973/11, s. 939; Üstündağ, s. 693.

² Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 555; Ansay, s. 365; Bilge, s. 596; Gürdoğan, s. 46-47; Kuru, Usûl, C. V, s. 4980, 4986-4987; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 523.

³ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 553; Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann, Einf § 322-327, Rn. 1-2; Kuru, Usûl, C. V, s. 4984; Prütting/Gehrlein, § 322, Rn. 9; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 149, Rn. 2; Saenger, § 322, Rn. 1; Thomas/Putzo, § 322, Rn. 1; Zöllner/Vollkommer, Vor § 322, Rn. 6.

⁴ Hofmann, s. 1-2; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 149, Rn. 3.

⁵ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 556; Arslan, s. 723; Domaniç, s. 4; Gürdoğan, s. 29; Kuru, Usûl, C. V, s. 4986; Tanrıver, s. 38. Kesin hüküm, adli gerçeği ifade eder (Berkin, s. 174; Postacıoğlu, s. 677-678; Üstündağ, s.

güvenlik ve hukukî istikrar ihtiyaçlarını karşılayan “kanunî kazai bir temsil niteliği” mevcuttur⁶. Ayrıca, kesin hüküm, “konusunu teşkil eden vakıanın hükmünde yer aldığı gibi olduğunun yasal olarak farzedildiği bir delil” olarak açıklanmaktadır⁷. Başka bir ifadeyle daha sonraki davada, hükmün içeriğini ispat gerekli değildir⁸. Diğer bir deyişle kesin hükmün konusunu teşkil eden vakıaya dayanan taraf, iddiasını ispat etmek zorunda değildir⁹. Kesin hüküm, aksinin ispatı mümkün olmayan bir delildir, başka bir ifadeyle kanunî bir gerçekliktir¹⁰. Kesin hüküm, “hakkın varlığına delalet eden kanunî bir karine”dir¹¹. Tarafların aynı olduğu iki davada, kesin hükmün, sonraki dava açısından, kesin bir karine teşkil edeceği belirtilmiştir. Bu sebeple de diğer tarafın, delillerle bu karinenin aksini ispat etmesi mümkün değildir¹².

Aynı konuda çelişik kararların ortaya çıkmasına engel olmak için mahkeme kararlarına kanunî gerçeklik gücü tanınmakta ve bu güce sahip olan kararlar tarafları ve mahkemeleri bağlamaktadır, yani bu konuda bir kanunî (kesin) delil ortaya çıkmaktadır¹³.

694), adli gerçeklik niteliği ise onun değiştirilememesini gerektirmektedir. Bir karara adli gerçeklik niteliğini veren kanun koyucunun iradesidir (Berkin, s. 22). Aynı şekilde bkz. HGK 20.12.2002, 3-1088/1088 (ABD 2003/4, s. 163-168); HGK 9.4.2003, 20-266/285 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶ Konuralp, s. 12. Bir davada, hâkim, uyumsuzlukla ilgili somut olayların gerçekleştiğini tespit ederken, geçmişte gerçekleşen olayların, hâkim önünde yeniden canlandırılması yani temsil edilmesi gerekir. Bu sebeple delilin temsili niteliğinden, delilin somut olayın gerçekleştiği konusunda hâkime kanaat vermesi anlaşılmaktadır (Konuralp, s. 10).

⁷ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 318.

⁸ Üstündağ, s. 694.

⁹ Belgesay, s. 42.

¹⁰ Belgesay, s. 42; Domaniç, s. 7.

¹¹ Belgesay, s. 42.

¹² Gürdoğan, s. 51-52.

¹³ Arslan, s. 723.

Buna karşılık bir görüşe göre, delil, “ispat faaliyetinde kullanılan ve dava öncesi, mahkeme dışında gerçekleşmiş olan vakıaların temsilen yargılamaya aktarılmasına yarayan, çekişmeli vakıayı temsile elverişli olan ispat araçları” olarak “dar anlamda” tanımlanmakta ve delilin sadece senet ve tanıktan ibaret olduğu belirtilmektedir¹⁴. Böylece kesin hükümün, dar anlamda delil tanımı çerçevesinde değerlendirilemeyeceğinden, delil olmadığı sonucuna varılmaktadır. Çünkü kesin hüküm, temsili niteliği olan bir ispat aracı değildir¹⁵.

Kesin hükümün, medenî usûl hukuku açısından iki yönü mevcuttur. Bunlardan ilki, kesin hükümün olumsuz bir dava şartı olması, diğeri kesin delil olmasıdır¹⁶. Alman hukukunda, kesin hükümün sonuçları, olumsuz dava şartı olması, mahkemenin ilk kesin hükümle bağlılığı, usûli mesele olduğu için hâkimin hukukuna tâbi olması (lex fori), kamu düzenine ilişkin olduğu için tarafların aksine anlaşma yapamaması ve mahkemelerce kendiliğinden dikkate alınması şeklinde sıralanmıştır¹⁷. Hukukumuz açısından bakıldığında, kesin hükümün, kesin delil olarak kabul edilmesinin, aslında hâkimi bağlayıcı etkiden kaynaklandığını görmekteyiz. Alman Hukukunda kesin delil kavramı olmadığından, bu etki, hâkimi bağlayıcı etki olarak ifade edilmektedir.

Kesin delil, şartlarını kanunun belirlediği ve şartlar gerçekleşince hâkime takdir hakkı bırakmayan delillerdir. Hâkim, kesin delilin gösterdiği vakıanın gerçekleştiğini veya vakıanın ispat edildiğini kabul etmek ve ona göre karar vermek zorundadır¹⁸.

¹⁴ Atalay, s. 130. Yazar bu tanımın “dar anlamda delil”in tanımı olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında geniş anlamda delil kavramıyla “hâkimde vakıa iddiası konusunda kanaat tesisine yarayan her türlü araç” kastedilmektedir (s. 131).

¹⁵ Atalay, s. 134.

¹⁶ Postacıoğlu, s. 678.

¹⁷ Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 151, Rn. 10-19.

¹⁸ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 317; Berkin, s. 173; Kuru, Usûl, C. II, s. 2032; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 431-432; Postacıoğlu, s. 568. Kesin

Kanımızca, kesin hükmün kesin delil niteliği ile hâkimi bağlayıcı olmasının, aslında aynı amaca yönelik ifadeler olduğu düşünülebilir. Ancak kesin delil ve kesin hükmün bağlayıcılığı arasında şöyle bir fark ortaya çıkmaktadır: Eğer, kesin hüküm, kesin delil kabul edilirse, taraflar diğer delillerle bunun doğru olmadığını ispat edebilirler. Buna karşılık daha farklı ve üstün bir anlam verilerek, kesin hükmün bağlayıcı olduğu kabul edilirse, taraflar ve hâkim o kesin hükmün gösterdiği hususu aynen kabul etmek zorundadırlar, sonradan gerçekleşen vakıalar hariç, o kesin hükmü tekrar tartışamazlar. Bu sebeple aslında kesin hükmün kesin delil niteliği ile kastedilenin, kesin hükmün amaçlarından da yola çıkarak tarafları ve mahkemeyi bağlaması olduğu belirtilmelidir. Bu sebeple kesin hükmün kesin delil niteliği yerine, bağlayıcı olma ifadesini çalışmamızda daha sık kullanacağımızı belirtmek isteriz.

Çalışmamızda, kesin hükmün (kesin) delil niteliği değerlendirilirken, hareket noktası, kural olarak, kesin hükmün amacı olacaktır. Bu anlamda, bir kesin hükmün, amacını gerçekleştirmek için, ne zaman hâkimi bağlaması gerektiği sorusuna da cevap bulunacaktır.

II. KESİN HÜKMÜN AMACI

Maddi anlamda kesin hükmün şartları, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 237. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, tarafları, dava sebepleri ve dava konusu aynı olan davalar arasında kesin hüküm söz konusu olmaktadır¹⁹.

delil, kanunî delil olarak da ifade edilmiştir (Berkin, s. 173; Postacıoğlu, s. 530, 568; Üstündağ, s. 636, 694). Aynı yönde bkz. "Bu bağlamda kesin delil ise, yanları ve hâkimi bağlayan, bu tip delillerle kanıtlanan olayın hukuksal doğru olarak kabul edilmesi gereken delillerdir. Hâkimin kesin delilleri takdir yetkisi yoktur. Bu biçimde ispatlanan hususu doğru kabul etmek zorundadır." HGK 9.4.2003, 20-266/285 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 557 vd.; Arslan, s. 726 vd.; Belgesay, s. 49 vd.; Domaniç, s. 45 vd. Gürdoğan, s. 75

Maddi anlamda kesin hükmün amaçları, daha önce mahkemeye incelenmiş ve kesinleşmiş olan hususların mahkeme kararlarına saygı duyulmasını ve karara uyulmasını temin etmek amacıyla tekrar incelenmesine engel olmak; taraflar arasındaki uyuşmazlığın son bulmasını sağlamak ve çelişik kararlar verilmesini önleyerek hukukî istikrarı gerçekleştirmek olarak sayılabilir²⁰.

Yargıtay, bir kararında kesin hükmün amaçlarını şöyle açıklamıştır²¹: “Hemen belirtilmelidir ki, kesin hükmün amacı kişiler arasındaki uyuşmazlıkların kesin bir biçimde çözümlenmesidir. Bu amacın gerçekleşmesinde, hem kişilerin hem de Devletin yararı vardır. Çünkü kişiler, aralarındaki uyuşmazlığın kesin bir biçimde sonuçlanması için dava sırasında bütün olanaklarını kullanırlar ve dava sonucunda verilecek kararlar artık, bu uyuşmazlığın sona ermesini isterler. Bu açıdan, Devletin de menfaati söz konusudur. Çünkü Devlet, mahkemelerin sınırsız bir biçimde aynı uyuşmazlık (dava) ile sürekli ve yinelenerek meşgul edilmesini istemez.

Kesin hüküm, hem kişiler, hem de devlet için hukuksal durumda istikrar sağlar. Hukuksal güvenlik ve yargı erkine güven, kesin hüküm kurumu ile sağlanır.”

Kesin hüküm, bir davaya konu olan uyuşmazlığın, daha önce kesin hükümle çözümlenmiş olması sebebiyle mahkemeye yeniden

vd.; Kuru, Usûl, C. V, s. 4987 vd.; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 528 vd.; Postacıoğlu, s. 679 vd.; Töre, s. 245 vd.; Üstündağ, s. 696 vd.

²⁰ Maddi anlamda kesin hükmün amaçlarının ayrıntılı incelemesi için bkz. Arslan, s. 723-724; Belgesay, s. 43; Domanıç, s. 4; Gürdoğan, s. 29-30, 61; Kuru, Usûl, C. V, s. 4986-4987; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 523, 533; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 151, Rn. 1; Saenger, § 322, Rn. 1; Schack, s. 865; Selçuk, AD 1973/11, s. 937-939, 941; Tanrıver, s. 39; Töre, s. 241; Yıldırım, s. 219. “Kesin hüküm kuralı, haklı ve adil kararların korunması yanında, kişiler arasındaki çekişmelerin sonsuza dek devam etmesini önlemek, toplumun istikrar ve düzenini sağlamak, hukukun ve yargının güvenilirliğini korumak amacıyla kabul edilmiştir.” 1. HD., 9.4.2001, 3741/4242 (YKD 2002/1, s. 17-18); 1. HD., 20.3.2002, 2765/3639 (YKD 2003/4, s. 521-522); 1. HD., 7.11.2001, 10935/11859 (YKD 2003/1, s. 13-14).

²¹ HGK 9.4.2003, 20-266/285 (Kazancı İçtihat Bankası).

incelenmemesini (ne bis in idem) sağlar. Usûli bir itiraz olan kesin hüküm itirazı, kamu düzenini ilgilendirdiği için, mahkemece re'sen dikkate alınır¹. Mahkeme, taraflar arasındaki önceki davada ortaya çıkan kesin hükümle bağlıdır, taraflar da ilk davadaki kesin hükme itiraz edemezler². Örneğin, (A) ile (B) arasındaki davada bir malın mülkiyetinin (A)'ya ait olduğuna karar verilmişse, bundan sonra (B), o malın mülkiyetinin kendisine ait olduğuna dayanarak o malla ilgili tazminat talebinde bulunamaz, böyle bir talep mahkeme tarafından reddedilir³.

III. KESİN HÜKMÜN KANUNDA DÜZENLENDİĞİ YER

Mahkeme kararlarıyla ilgili olarak Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunundaki iki hüküm bizi yakından ilgilendirmektedir. Bu hükümlerden ilki 237. madde, diğeri ise 295. maddedir.

Türk Hukukunda kesin hüküm (HUMK m. 237), sekizinci fasıl olan "Deliller ve İkamesi" başlığı altında yer alan "Umumi Hükümler" adını taşıyan birinci kısımda düzenlenmiştir. Bu hükme göre, "Kaziyei muhkeme, ancak meozuunu teşkil eden husus hakkında muteberdir.

Kaziyei muhkeme, mevcuttur denilebilmek için iki tarafın ve müddeabihin ve istinat olunan sebebin müttehit olması lâzımdır."

Maddi anlamda kesin hükmün, Kanunda deliller kısmında düzenlenmiş olması eleştirilerek yerinin hüküm kısmı olması gerektiği de belirtilmiştir. Maddi anlamda kesinlik, hükmün bir vasfı

¹ Ansay, s. 372; Arslan, s. 725-726; Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann, Einf § 322-327, Rn. 25; Berkin, s. 174; Domaniç, s. 5-7; Gürdoğan, s. 60, 71-72; Kuru, Usûl, C. V, s. 5061-5062, 5064; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 533; Postacıoğlu, s. 678; Prütting/Gehrlein, § 322, Rn. 27; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 151, Rn. 19; Selçuk, AD 1973/11, s. 941; Tanrıver, s. 39; Thomas/Putzo, § 322, Rn. 7, 13; Töre, s. 242; Üstündağ, s. 695; Zöllner/Vollkommer, Vor § 322, Rn. 20. Aksi görüş için bkz. Belgesay, s. 43.

² Bloomeyer (çev. Yazman), s. 225.

³ Schack, s. 865.

olduğu için, bazı durumlarda delil olarak, bazı durumlarda dava şartı olarak karşımıza çıkmaktadır⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısında ise kesin hüküm, isabetli olarak deliller kısmında değil, hüküm kısmında düzenlenmiştir⁵. Ayrıca dava şartları arasında da sayılmıştır⁶.

⁴ Gürdoğan, s. 34; Postacıoğlu, s. 678.

⁵ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının 309. maddesinin (Hükümetin teklif ettiği metinde 307. madde) gerekçesi şu şekildedir: “Bu maddede kesin hüküm, kesin hükümün unsurları ile tarafları ve üçüncü kişiler açısından sonuçları düzenlenmiştir. Kesin hükümün, bir bakıma, davayı etkileyecek nitelikte kesin bir delil teşkil etmesi yönünden deliller bölümünde ele alınması gerekeceği düşünülebilir. 1086 sayılı Kanunda bu madde, deliller faslında yer almış bulunmaktadır. Ancak müessesenin asıl özelliği, hüküm olma niteliğinden ileri gelmektedir. Hükümden sonraki bir sayfayı ifade etmesi ve verilecek diğer hükümleri de etkileyecek kuvvette olması bakımından, yakın ve hatta doğrudan doğruya ilgisi sebebiyle bu maddeye “Hüküm” bölümünde yer verilmesi daha uygun bulunmuştur.” Kesin hükümle ilgili Tasarıdaki düzenleme şu şekildedir: “(1) Bir davaya ait şekli anlamda kesinleşmiş olan hükümün, diğer bir davada maddi anlamda kesin hüküm oluşturabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir.

(2) Bir hüküm, davada veya karşılık davada ileri sürülen taleplerden, sadece hükme bağlanmış olanlar hakkında kesin hüküm teşkil eder.

(3) Kesin hüküm, tarafların küllî halefleri hakkında da geçerlidir.

(4) Bir dava dolayısıyla ortaya çıkan kesin hüküm, o hükümün kesinleşmesinden sonra dava konusu şeyin mülkiyetini tarafların birisinden devralan yahut dava konusu şey üzerinde sınırlı bir aynî hak veya fer’î zilyetlik kazanan kişiler hakkında da geçerlidir. Ancak, Türk Medenî Kanununun iyiniyetle mal edinmeye ait hükümleri saklıdır.

(5) Müteselsil borçlulardan biri veya birkaçı ile alacaklı arasında yahut müteselsil alacaklılardan biri veya birkaçı ile borçlu arasında oluşan kesin hüküm, diğerleri hakkında geçerli değildir.”

⁶ Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının 120. maddesinin i bendinde açıkça “Aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması” dava şartları arasında sayılmıştır (Hükümetin teklif ettiği metinde 119. maddenin i bendi).

Öncelikle, Kanununun 237. maddesi anlamında kesin hüküm, tarafları, konusu ve sebebi aynı olan diğer dava bakımından olumsuz bir dava şartıdır ve ikinci davanın görülmesine engel olur⁷. Bu anlamda, aynı taraflar arasında, dava sebebi ve konusu aynı olan daha önce kesinleşmiş olan bir mahkeme hükmü varsa, daha sonraki bir davada, kesin hüküm sebebiyle hâkimin ilk kesin hükümde çözümlenmiş konuda, ikinci kez karar vermemesi gerekir; artık hâkim ilk davadaki kesin hükümle bağlıdır.

Bundan başka, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununda, ilâmların kesin delil teşkil ettiği düzenlenmiştir. Bu madde, Kanunun yine sekizinci faslında “Deliller ve İkamesi” başlığı altında yer alan “Senet” adını taşıyan dördüncü kısımda düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “Mahkeme ilâmlariyle kâtibiadillerce re’sen tanzim olunan senetler sahteliği ve salahiyattar memurların salâhiyetleri dahilinde usûlüne tevofikan tanzim veya tasdik ettikleri vesikalar hilâfi ispat olununcaya kadar delili katî teşkil eder.

Şu kadar ki mahkeme işbu evrak hakkında şüpheyi davet eden haller görürse bunları tanzim ve tasdik eden daireden izahat itasını isteyebilir.”

Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 392. maddesine göre, ilâm, iki taraftan her birine verilen karar suretidir. Hükmün kesinleştiği ise ilâmın altına veya arkasına tarihiyle birlikte yazılır, hâkim tarafından imzalanır ve mühürlenir (HUMK m. 443/V). Kanunun 295. maddesinde resmi senetlerin ispat gücünün düzenlendiği ve bu bağlamda mahkeme ilâmlarının, hem kesin delil niteliğinde olduğu, hem de resmi senetlerin ispat gücüne sahip olduğu belirtilmelidir. Daha açık bir ifadeyle adi senetlerden farklı olarak resmi senetler ve bu bağlamda mahkeme ilâmları, sahteliği ispat edilinceye kadar, kesin delil olma niteliğini korumaktadırlar. Buradaki mahkeme ilâmlarından kastedilen kanımızca, kesinleşmiş mahkeme ilâmları olabileceği gibi, henüz kesinleşmemiş ilâmlar da olabilir. Eğer bir davada

⁷ Ansay, s. 365, 372; Berkin, s. 174; Gürdoğan, s. 90; Kuru, Usûl, C. V, s. 4896; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 532; Tanrıver, s. 40.

verilmiş olan hüküm, diğer davayı gerek dava şartı gerekse delil olma özelliği bakımından etkileyecekse, hâkim tarafından söz konusu mahkeme kararının kesinleşmesi, bekletici mesele yapılabilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısında, mahkeme ilâmlarının kesin delil niteliği de, aynen mevcut Kanunumuzdaki gibi yer almaktadır⁸.

Kesin hükümün, kanunî bir gerçeklik niteliğine sahip olması, taraf, dava sebebi ve konu birliği söz konusu olduğunda, hâkimin bu kesin hükümle bağlılığı anlamına gelir. Hâkim, bu kesin hükümün, tekrar doğruluğunu inceleyip değerlendiremez. Buna karşılık, mahkeme ilâmının sahte olması farklı bir anlama gelmektedir. Mahkeme ilâmının sahteliği, hükümün içeriğinin doğruluğunun tekrar tartışılması anlamında değildir, sahte evrak düzenlenmesi anlamındadır. Bu sebeple Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 295. maddesinde açıkça “sahtelik” terimi tercih edilmiştir.

Maddi anlamda kesin hüküm, Fransız Medenî Kanununun deliller kısmında düzenlenmişse de, delil olma niteliğinin sadece konunun bir yönünü oluşturduğu belirtilmiştir. Buna karşılık Alman Hukukunda, kesin hüküm Alman Usûl Kanununun 322. paragrafında, hüküm kısmında düzenlenmiştir⁹. İsviçre Federal Usûl Kanununda, kesin hüküm, deliller arasında sayılmamış, kanun yolları kısmında düzenlenmiştir.

IV. KESİN HÜKMÜN KESİN DELİL NİTELİĞİ İLE İLGİLİ GENEL DEĞERLENDİRME

Hukukumuzda, kesin hüküm ve mahkeme ilâmları ile ilgili hükümler, Kanunda deliller kısmında düzenlenmiştir. Ancak kesin

⁸ Tasarının 210. maddesi (Hükümetin teklif ettiği metinde 208. madde) şöyledir: “İlâmlar ile düzenleme şeklindeki noter senetleri, sahteliği ispat olunmadıkça kesin delil sayılırlar.”

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Gürdoğan, s. 33.

hükümün, dava şartı olma özelliği ile delil olma niteliğini birbirinden ayırt etmek gerekmektedir. Kesin hükümün kesin delil olabilmesi için, iki dava arasında dava şartı olarak kabul ettiğimiz şekilde bir birliğin olmaması gerekmektedir. Daha açık bir ifadeyle ilk davada verilen kesin hükümle görülmekte olan ikinci davanın dava konusunun farklı olması durumunda, ancak kesin hükümün kesin delil niteliğinden bahsedilebilir. Hâkimin, maddede belirtilen şartları taşıyan (taraf ve sebebi aynı) ve daha sonra önüne gelen davada öncelikle karar verilmesi gereken bir hususta, kesin hükümün amacından ve 295. maddedeki ilâmların kesin delil olma niteliğinden yola çıkılarak, incelenmiş ve kesin hükme bağlanmış konuyu tekrar inceleyememesi (ne bis in idem) ve bu hükümle bağlı olması gerekir.

Alman hukukunda kesin hükümün sonuçlarından biri de bağlayıcı olmasıdır. Buna göre, daha önce kesin hükme bağlanmış bir talep, ikinci bir yargılamada mahkeme önüne geldiğinde, hâkim ilk kesin hükümü, kararına temel almak zorundadır. Örneğin, ilk dava bir tespit davası ise ve tarafın tazminatla sorumlu olduğuna karar verilmişse, ikinci davada bu tazminatın ödenmesi talep edildiği takdirde, hâkim ilk davadaki tespite ilişkin kesin hükümle bağlıdır. İlk kesin hüküm çerçevesinde, tarafın ikinci davada tazminat sorumluluğuna ilişkin her türlü iddiası ve delili gereksiz olduğu gibi, hâkim tarafından da dinlenmez. Burada kesin hüküm, olumsuz dava şartı olarak etki etmemekte, ancak “ne bis in idem” kuralı gereği, daha önce incelenmiş ve kesinleşmiş bir hususun tekrar incelenmeyeceği aynı sebeple kabul edilmektedir. Çünkü hâkim, burada kesinleşmiş bu husus hakkında yeniden karar veremez ve ilk kesin hükümün varlığını ve etkisini dikkate almak zorundadır¹⁰. Ancak, ilk dava ile

¹⁰ Prütting/Gehrlein, § 322, Rn. 17; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 151, Rn. 15; Saenger, § 322, Rn. 13; Zöller/Vollkommer, Vor § 322, Rn. 19. BGH *Urteil* vom 16.1.2008 (NJW 2008, s. 1227; kararın çevirisi için bkz. Özkaya-Ferendeci, s. 289 vd.). Aynı yönde bkz. BGH, *Urteil* vom 17.2.1983 (NJW 1983, s. 2032); BGH *Urteil* vom 24.6.1993 (NJW 1993, s. 3204 vd.). Son karara konu olan olayda, okulda uğradığı okul kazası sebebiyle haksız fiil sorum-

ikinci davanın sadece hüküm verilmesi için incelenmesi ve tespit edilmesi gereken (ön) hususları (veya vakıaları) aynı ise, ikinci davanın hâkimi, ilk davada incelenen ve hüküm fıkrasında belirtilmeyen bu hususun çözümüyle bağlı değildir. Sonraki davaya bakan hâkimin ilk davadaki hükümle bağlı olması için, ikinci davada tespiti gereken (ön) hususun, ilk davanın hüküm fıkrasında çözümlenen dava konusuyla aynı olması gerekir¹¹. Örneğin, kira sözleşmesi veya kiralayan-kiracı ilişkisini tespit eden kesinleşmiş hüküm fıkrası yani ilk kesin hüküm, daha sonra görülen kira bedelinin tahsili davasında hâkimi bağlayacak, taraflar arasında kira sözleşmesinin ilk kesin hüküm tarihinde var olduğu artık tartışılmayacaktır.

Yapılan açıklamalar çerçevesinde, tarafları ve dava sebebi aynı olan ilk davanın dava konusunun, diğer davada öncelikle incelenmesi gereken bir husus teşkil etmesi durumunda, ilk davadaki maddi anlamda kesin hüküm, hâkimin tekrar aynı konuyu inceleyememesi sebebiyle kesin delil teşkil edecektir, daha doğru ifadeyle bağlayıcı olacaktır. Görüldüğü üzere, burada, kesin hükmün amacından yola çıkılmaktadır. Bunun dışında, 237. maddedeki unsurlardan, tarafların ve dava sebebinin her ikisinin de farklı olması durumunda, hâkimin ilk kesin hüküm sebebiyle o konuyu tekrar inceleyememe şeklinde bir sınırlaması olmayacaktır, çünkü ancak, unsurları tam olan maddi anlamda kesin hüküm, hâkime böyle bir sınırlama getirir. Görülmekte olan dava ile maddi anlamda kesin hükmün şartlarını karşılamayan ilk davadaki kesin hükmün, hâkimi davada tekrar incelenmemesi gereken hususlar şeklinde sınırlaması söz konusu olmayacaktır.

Buna karşılık, mahkeme ilâmlarını kesin delil olarak değerlendiren Kanununun 295. maddesi, hem henüz kesinleşmemiş, hem de

luluğundan kaynaklanan tazminat talebi reddedilen davacının, tekrar aynı davalıya karşı aynı tazminat talebini ileri süremeyeceği belirtilmiştir.

¹¹ Zöllner/Vollkommer, Vor § 322, Rn. 28, 34.

kesinleşmiş mahkeme kararlarını kapsadığından karar anlamında uygulama alanı, maddi anlamda kesin hükümden daha geniştir.

Burada sorulması gereken soru, yukarıda değinildiği üzere, kesin hükmün, ikinci davada *öncelikle* incelenmesi ve karar verilmesi için gereken bir husus olarak değerlendirilmesi mümkün ise kesin delil teşkil etmesinin ne anlama geldiğidir. Mahkeme ilâmları sahteliği ispat edilene kadar hâkimi bağlar. Tarafları ve dava sebebi farklı olan bir davada, daha önceki, örneğin dava konusu aynı olan başka bir davada elde edilmiş mahkeme ilâmının delil olarak niteliği ne olacaktır? Bu durumda, hâkimin inceleyeceği vakıalar (dava sebebi) farklılık göstereceğinden, özellikle de tarafların farklı olması durumunda, mahkeme ilâmı 295. madde anlamında kesin delil olarak kabul edilse bile, hâkimin inceleyeceği vakıalar bakımından kesin hüküm anlamında konunun tekrar incelenmemesi şeklinde bir bağlayıcılığı olmayacaktır. Çünkü mahkeme ilâmı, konusunu teşkil eden husus hakkında hâkimi bağlayacaktır ve görülmekte olan bu davada, kesin hükmün unsurlarını taşımayan bir ilâmın, hâkimi, bu davada ispatı gereken hususlar bakımından, bağlaması söz konusu olmayacaktır.

Sonuç olarak, maddi anlamda kesin hükmün, taraflar ve dava sebebinin aynı olması koşulunu taşımayan bir ilâmın, diğer bir davada hâkimi bağlaması söz konusu değildir; hâkim zaten görülmekte olan davanın farklı dava sebebine ilişkin başka delilleri inceleyerek kanaate varacaktır. Bu sebeple her ne kadar mahkeme ilâmlarının kesin delil olduğu kabul edilse de, maddi anlamda kesin hükmün unsurlarını karşılamayan bir ilâmın, farklı bir davada hâkimi vakıa incelemesinden alıkoyacak şekilde bağlaması da gündeme gelmeyecektir.

Bu durumda kesin hükümün kesin delil olması için ya da tercih ettiğimiz ifadeyle hâkimi bağlaması için, tarafların aynı olması gerekir, üçüncü kişilerin taraf olması durumunda, kesin hüküm kesin delil olarak değerlendirilemeyecektir¹².

Mahkeme ilâmları, resmi senet olmaları sebebiyle sahteliği ispat edilene kadar hâkimi kesin delil olarak bağlarsa da, her zaman maddi anlamda kesin hükümün unsurlarını taşıyarak görülmekte olan ikinci davada hâkimin o konuyu inceleyememesi sonucunu doğurması mümkün olmayacaktır. Bu sebeple hâkim, mahkeme ilâmını, kesin delil olarak değerlendirirse de, maddi anlamda kesin hükümün unsurlarını taşımayan bir ilâm, görülmekte olan davada hâkimin, ilk davadan farklı olan dava sebebini oluşturan vakıaların, diğer delillerle değerlendirilmesi konusundaki görevini ortadan kaldırmayacaktır.

Başka bir ifadeyle bir davada ispat edilmek istenen vakıa hakkında, aynı taraflar arasında aynı dava sebebine dayanan daha önceden kesinleşmiş bir hüküm varsa hâkim, artık o kesin hükümün gösterdiği vakıanın gerçek olduğunu kabul etmek zorundadır. Buna karşılık, ispat edilmek istenen vakıayla doğrudan ilgili olmayan, tarafları ve sebebi değişik bir davada elde edilmiş (ilâmın) kesin hükümün, kesin delil olduğu kabul edilse de, ispatı istenen vakıa bakımından kesin delil teşkil etmesi ve hâkimi bağlaması söz konusu olmayacaktır, çünkü taraflar ve dava sebebi farklıdır.

İspatın konusunu vakıalar oluşturur. Kesin hükümün kesin delil niteliği hakkında değerlendirme yapılırken, daha sonra açılan dava bakımından ispatı gereken vakıaları incelemek gerekir. İlk davada, kural olarak ikinci davanın bir kısım vakıalarının incelenmiş ve kesin hükme bağlanmış olması durumunda, kesin hükümün kesin delil olarak değerlendirilmesi yani hâkimi bağlaması söz konusu olmaktadır. Bu sebeple kural olarak, dava konusunun veya talep sonucunun iki dava bakımından farklı olması gerekmektedir.

¹² Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 350.

Kesin hükmün kesin delil niteliği yani hâkimi bağlaması, tarafların ve dava sebebinin (vakıaların) aynı olması durumunda hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde kabul edilmelidir.

Buna karşılık, tarafların veya vakıaların farklı olması durumunda, ikinci dava bakımından ilk davadaki kesin hükmün tespit ettiği vakıanın o davayla doğrudan ilgisi olmama ihtimali oldukça yüksektir. Özellikle iki davanın taraflarının farklı olması durumunda artık kesin hükmün kesin delil olmadığı, buna karşılık güçlü bir takdiri delil olduğu belirtilmektedir¹³.

Kesin hükmün şartlarından birinin farklı olması durumunda, sonraki davada hâkimin, bu kesin hükümle bağlı olmaksızın, delilleri yeniden değerlendirip yeni bir kanaat oluşturduktan sonra hüküm vermesi gerektiği belirtilmiştir; çünkü hâkimin bağlı olduğu kesin hüküm, ancak taraflar arasındaki belli bir uyuşmazlığa yöneliktir¹⁴. Bu sebeple unsurlardan biri eksikse, kesin hüküm kesin delil değilse de, mahkeme tarafından "inanç verici" nitelikte bir takdiri delil olarak değerlendirilmelidir¹⁵. Kanundaki unsurları taşımayan bir kesin hüküm, diğer davada kesin delil teşkil etmez; ancak takdiri delil olarak kabul edilebilir. Takdiri delillerle ispatı mümkün olan bir davada hâkim, önceki davadaki kesin hükmü, takdiri delil olarak değerlendirip kabul edebilir¹⁶. Bu söylenenler taraf ve dava sebebinin farklı olduğu durumlar bakımından geçerli olmalıdır, yoksa yukarıda belirttiğimiz gibi, sadece dava konusunun farklı olduğu ve kesin hükme bağlanan dava konusunun sonraki davada öncelikle incelenmesi ve karara bağlanması gereken bir husus teşkil ettiği hal bağlayıcıdır.

¹³ Bu konu aşağıda ayrıntılı şekilde incelenecektir. Bkz. Budak, s. 19-20; Kuru, Usûl, C. V, s. 5084 vd.

¹⁴ Kilimcioğlu, s. 17.

¹⁵ Selçuk, AD 1973/12, s. 1063.

¹⁶ Belgesay, s. 59.

V. TARAFLARIN AYNI OLMASI DURUMUNDA KESİN HÜKMÜN DELİL NİTELİĞİ

A. KESİN HÜKMÜN KURAL OLARAK SADECE TARAFLAR ARASINDA ETKİLİ OLMASININ SEBEPLERİ

Kesin hüküm, kural olarak sadece tarafları etkilemektedir¹⁷. Bir uyuşmazlığı çözen hükmün, bütün benzer diğer uyuşmazlıklar bakımından da çözüm olarak kabul edilmesinin ve bu uyuşmazlıkların da aynı sonuca bağlanmasının ideal bir düşünce olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir. Bütün benzer uyuşmazlıkların çözümünde esas alınacak (ilk) kararın doğru olduğu düşüncesinden hareket edilse de, her zaman ilk hükmün doğru sonuca vardığını da kabul etmek zordur. Bu sebeple adalete ulaşılabilmesi için, doğru veya yanlış olsun, her kararın etkisinin sadece taraf, konu ve sebep birliği olan davalarla sınırlanması ve bu unsurlardan birinde farklılık olan benzer uyuşmazlıklarda ise iddia ve savunmaların yapılması ve ayrıca incelenmesi gerekmektedir¹⁸.

¹⁷ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 557; Ansay, s. 372; Arslan, s. 726; Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann, Einf § 322-327, Rn. 20, § 325, Rn. 1, 4; Belgesay, s. 48-49; Berkin, s. 174; Bilge, s. 597; Bloomeyer (çev. Yazman), s. 232; Deren Yıldırım, s. 15; Domaniç, s. 40-43; Gürdoğan, s. 83; Kuru, Usûl, C. V, s. 5021; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 60, 62; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 529; Postacıoğlu, s. 679-680; Prütting/Gehrlein, § 322, Rn. 46, § 325, Rn. 1, 5; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 156, Rn. 1; Saenger, § 322, Rn. 26, § 325, Rn. 1-2; Thomas/Putzo, § 325, Rn. 1; Üstündağ, s. 696; Zöllner/Vollkommer, Vor § 322, Rn. 52, § 325, Rn. 2. Davanın tarafları dışındaki kişilerin, kendilerini savunma imkânı bulamadıkları bir davanın sonucu ile bağlı tutulamaması gerekir (Deren Yıldırım, s. 15; Gürdoğan, s. 84). Buna karşılık, sonraki davanın tarafları, ilk davada aynı tarafta yer almış iseler, bunlar bakımından kesin hüküm etkisi doğmayacaktır (Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 558, özellikle dn. 9). Alman Usûl Kanununun 325-327. paragraflarında bu husus ve istisnaları açıkça belirtilmektedir.

¹⁸ Domaniç, s. 41.

Kesin hükmün kural olarak sadece davanın tarafları bakımından etki doğurmasının sebepleri kısaca şunlardır: Medenî usûl hukukunda amaç, sadece taraflar arasındaki uyuşmazlıkları çözmektir. Bundan başka, hukukumuz açısından değerlendirildiğinde, davanın tarafları dışındaki kişilere hükme karşı kanun yoluna başvurma imkânı¹⁹ tanınmamış olması diğer bir sebeptir. Bir başka sebep ise

¹⁹ Hükümden üçüncü kişinin etkilendiği durumlarda, bazı ülkelerde buna karşı üçüncü kişinin itiraz davası açması imkânı kanunen verilmiştir. Bu konuda bkz. *Pekcanitez*, Fer'i Müdahale, s. 60-62; *Yavaş*, s. 611 vd. Hukukumuz açısından değerlendirildiğinde, kural olarak, kesin hüküm sadece taraflar açısından etki doğurduğundan, üçüncü kişiye itiraz davası gibi bir yolun öngörülmesi zorunlu değildir (*Pekcanitez*, Fer'i Müdahale, s. 62). *Yavaş*, davanın tarafı dışındaki üçüncü kişiye, hukukî durumunun etkilenmesi durumunda, bu karara karşı başvuru imkânı verilmesinin hukuk devletinin bir gereği olduğunu ve Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 446. maddesinden daha ileri ve üçüncü kişiyi tam olarak koruyan bir düzenlemeye ihtiyaç bulunduğunu belirtmektedir (*Yavaş*, s. 609, 646). Hukukumuzda, üçüncü kişilere, istisnai bir durumda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurarak hükmün iptalini isteyebilme imkânı tanınmıştır. Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 446. maddesinde yer alan bu düzenleme sayesinde, alacaklılar veya davada aleyhine hüküm verilenin yerine geçenlerin, borçlularını veya yerine geçtikleri kimselerin aleyhine verilen hükme karşı, ilk davadaki davacı ve davalının anlaşma sonucu hileli bir davranış sebebiyle bu yola başvurmaları söz konusudur. *Örneğin*, "Davacı vekili, borçlu K.'e ait taşınmazların satışından sonra düzenlenen sıra cetvelinde davalıya birinci sırada yer verildiğini, davalının borçlunun boşandığı eşi olduğunu, anlaşmalı boşanma davasında 100.000 Dolar manevi tazminatın ödenmesinin kararlaştırıldığını, bu alacağın muvazaalı olması nedeniyle geçersiz bulunduğunu ileri sürerek sıra cetveline itiraz etmiştir (...) Davalı alacaklının takip konusu alacağı boşanma davasında protokole bağlanan tazminata dayanmaktadır. Davalı ilâma bağlanmış alacağın muvazaalı olduğunu ileri sürerek sıra cetveline itiraz etmiştir. Bir hükmün iptalini taraf olmayan üçüncü kişi HUMK.nun 446. maddesine göre alacaklı ile borçlunun anlaşarak hile ile aleyhe hüküm verilmesini sağladıklarını ileri sürerek iade-i muhakeme yoluyla isteyebilir." 19. HD., 11.12.2003, 6106/12507 (YKD 2004/6, s. 924-925).

dava malzemelerinin taraflarca getirilmesi ilkesinin uygulanması nedeniyle buna müdahale imkânı olmayan üçüncü kişilerin, tarafların takip ettikleri davanın sonucu ile bağlı olmasının kabul edilmesidir. Diğer sebep ise hükmün yeni bir hak yaratmayıp tespit edici etkisi sebebiyle kural olarak sadece tarafları etkilemesinin kabul edilmesidir²⁰.

Kesin hükmün üçüncü kişiye etki etmemesinin sebebi, kendisine savunma imkânı tanınmayan bir kimseye bir yükümlülük getirmesinin doğru olmayacağıdır. Ayrıca, davanın tarafları arasındaki iddia ve savunma, benzeri olaylarda örnek teşkil etmez²¹. Hükme etki etmemiş olan üçüncü kişinin kesin hükümle bağlı olmasını kabul etmek, hukukî dinlenilme hakkını ihlal eder²². Bir hükmün sonuçlarından üçüncü kişilerin sorumlu tutulmamalarının sebebi, bu konuda kendilerini savunma imkânının verilmemiş olmasıdır²³. Kesin hükmün mutlak olmaması, insan zekâsının nisbiliği ve hâkimin re'sen araştırma ilkesine değil, taraflarca getirilme ilkesine tâbi olması sebeplerine dayanmaktadır²⁴.

Kesin hükmün kural olarak sadece tarafları etkilemesinin bir sebebi, taraflarca getirilme ilkesi olsa da, bu ilkenin uygulanmasının, kesin hükmün üçüncü kişilere de etki edebilmesi bakımından, engelleyici bir durum ortaya çıkardığı söylenemez. Eğer ihtiyaç varsa, taraflarca getirilme ilkesi uygulanmasına rağmen ve bununla çelişir gibi görünse de, kanunî bir düzenleme olmak şartıyla kesin hükmün üçüncü kişilere de etki etmesi kabul edilmelidir²⁵.

²⁰ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 557; Deren Yıldırım, s. 15; Yavaş, s. 609.

²¹ Berkin, s. 174.

²² Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann, Einf § 325, Rn. 1; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 529.

²³ Domaniç, s. 46-47.

²⁴ Domaniç, s. 42-43.

²⁵ Deren Yıldırım, s. 39.

Kesin hükmün, hâkimin aynı taraflar arasındaki sebep ve konusu aynı olan davayı tekrar incelemesine engel olmasının diğer bir sebebi, ilk davada tarafın dinlenmiş olması, yani hukukî dinlenilme hakkı tanınmış olması dolayısıyla artık tekrar dinlenmesinin gerekmemesidir²⁶.

B. KESİN HÜKMÜN KESİN DELİL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Kesin hükmün, sadece davanın taraflarını etkileyeceği kuralından hareketle, kesin delil niteliği hakkında bir değerlendirme yapılırken kesin hükmün subjektif sınırları konusuna değinmek gerekmektedir. Ancak, kesin hükmün sadece davanın taraflarını etkileyeceği kuralının istisnaları da vardır. Bu istisnaların kabul edilmesi için, kesin hükmün üçüncü kişilere etkisi konusunda bir ihtiyaç olması ve kanunî bir düzenleme yapılmış olması da gerekir²⁷. Bu nedenle davanın taraflarının aynı olması ve farklı olması durumlarında kesin hükmün delil niteliği de ayrı ayrı incelenmelidir.

Hükmün, şekli anlamda kesin hüküm, maddi anlamda kesin hüküm, bağlayıcı etki, icrai etki, tespit edici etki, unsur etkisi, inşai etki, fer'i müdahale ve ihbar etkisi gibi etkileri olduğu belirtilmektedir²⁸.

²⁶ Rechberger (çev. Yıldırım), s. 79.

²⁷ İstisnalar genelde usûl kanunlarında düzenlenmemekte, maddi hukuktan kaynaklanmaktadır (Deren Yıldırım, s. 16, 47). İstisnaların ayrıntılı değerlendirmesi için bkz. Deren Yıldırım, s. 47 vd., özellikle s. 73 vd. *Bilge* de kesin hükmün üçüncü kişiye etkisinin ancak Kanunun açık bir hükmünden doğabileceğini, Borçlar Kanununun 190. maddesi ve Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 50. ve 57. maddelerinde (49 ila 57. maddeler) bu etkiye ilişkin hükümler olduğunu belirtmektedir (*Bilge*, s. 597).

²⁸ Deren Yıldırım, s. 56; Pekcanitez, *Fer'i Müdahale*, s. 98; Prütting/Gehrlein, § 322, Rn. 3-8; Rechberger (çev. Yıldırım), s. 78; Saenger, § 322, Rn. 2-5; Thomas/Putzo, § 322, Rn. 2. Bu konuda ayrıntılı açıklamalar için bkz. Hofmann, s. 2-8; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 149, Rn. 1 vd.; Zöllner/Vollkommer, Vor § 322, Rn. 1 vd.

Kesin hükümün icrası bakımından sadece tarafları bağlar nitelikte olması ile bu anlamda aynı vakianın kesin hükümle sabit olduktan sonra daha sonra tekrar incelenememesi arasında bir ayırım yapmak gerekir. Kesin hükümün kesin delil olma niteliği ile hükümün icrası birbirinden farklıdır²⁹. Bundan başka, ihtiyati tedbir gibi bazı hükümler kesin hüküm halini almasa bile icra edilebilir; tespit ve inşai hükümler gibi bazı kesin hükümlerin ise icra kabiliyeti yoktur³⁰.

Tarafların rolleri değişik de olsa, aynı tarafların ikinci açılan davada yer alması ihtimalinde, vakıalar aynı ise dava konusu değişik de olsa, kesin hükümün kesin delil etkisini doğurması konusunda tereddüt bulunmamaktadır³¹. Yargıtay, bir kararında, aynı taraflar arasında, aynı kira sözleşmesine dayanan, ancak dava konusu farklı olan iki davada, kesin hüküm güçlü delil olarak nitelendirdikten sonra, mahkemenin ilk kesin hükümüne esas alarak karar vermesi gerektiğinden bahsetmektedir. Bu kararda, daha önce açılan kira bedelinin tespiti davasının reddedilip kesinleşmesi sebebiyle kiracının daha sonradan açtığı borçlu olmadığını tespiti ile fazla ödediği kira bedelinin geri verilmesine ilişkin davada, ilk davadaki kesin hükümde tespit edilen maddi olgular güçlü delil niteliğinde sayılmıştır³².

²⁹ Postacıoğlu, s. 678-679.

³⁰ Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 149, Rn. 4.

³¹ Kuru, Usûl, C. V, s. 5067.

³² "Bu yönden somut olaya bakıldığında, önceki ve şimdiki davada davanın konusu olan kiralanan aynı olmakla birlikte, ilk davada 01/02/2000 ile 01/02/2001 dönemi için sözleşme dışında kira bedelinin mahkemece tespiti istenilmekte, oysa görülmekte olan dosyada, aynı dönemde sözleşmeye göre kiralayan tarafından talep edilen bedelin haksız olduğunun tespiti ve istirdatı istenilmektedir. Bu durumda her iki davanın konusunun aynı olduğundan söz edilebilmesi mümkün değildir. (...) Buna karşılık, taraflar arasında aynı ya da benzer konuda kesinleşmiş olan bir hüküm ve **burada saptanan maddi olgular**, daha sonra ortaya çıkan uyuşmazlıklarda yukarıda açıklanan koşulların üçünün aynı anda bulunmaması nedeni ile kesin hüküm oluşturmasa bile **güçlü delil** oluşturabilir.

Görüldüğü gibi bu kararda, hâkimi bağlayan bir kesin hükmün kastedildiği anlaşılmaktadır. Tarafları ve vakıaları aynı olan kesin hükümlerden sonra incelenen davada, dava konusu farklı ise tarafa sadece daha sonra açılan davanın konusunu haklı gösterecek olan hukukî sebep bakımından eksik kalan vakıayı ispat etmek düşmektedir.

Taraflar dışında, tarafların külli ve cüz'i halefleri üçüncü kişi değildir; kesin hüküm, tarafları ve onların külli ve cüz'i haleflerini bağlar³³.

Yanlar arasında daha önce görülüp kesinleşen kira bedelinin tespitine ilişkin dosyanın gerekçeli kararında "artış koşulunun yeni dönemde geçerli olmadığı ve yinelenmediği" tespiti yapılmış ve bu tespit, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin onama kararı ile kesinleşmiştir. Artık bu maddi olgunun yanlar arasında kesin hüküm olmasa da güçlü delil niteliğini aldığı hususu yadsınamaz.

Hal böyle olunca, yanlar arasında güçlü delil niteliği kazanan İstanbul 5. Sulh Hukuk Mahkemesinin 19/12/2000 gün ve 2000/279-1310 sayılı ilâmi esas alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken direnme kararı verilmesi hatalıdır. Direnme kararı bu nedenlerle bozulmalıdır." HGK 5.7.2006, 19-505/504 (Kazancı İçtihat Bankası).

³³ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 559; Ansay, s. 372-373; Arslan, s. 726-727; Belgesay, s. 53-54; Berkin, s. 174; Budak, s. 16; Deren Yıldırım, s. 73 vd.; Domaniç, s. 50-51; Gürdoğan, s. 87-88; Kuru, Usûl, C. V, s. 5027-5029; Özekes, Hukukî Dinlenilme, s. 276; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 529; Postacıoğlu, s. 681; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 156, Rn. 6 vd.; Schack, s. 866-867; Selçuk, AD 1973/12, s. 1065-1066; Töre, s. 246; Üstündağ, s. 696-698; Zöllner/Vollkommer, § 325, Rn. 13 vd. Aynı yönde bkz. HGK 9.4.2003, 20-266/285 (Kazancı İçtihat Bankası). Alman Usûl Kanununun 325. paragrafında bu durum açıkça düzenlenmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının 309. maddesinin (Hükümetin teklif ettiği metinde 307. madde) 3. ve 4. fıkralarında bu durum açıkça düzenlenmiştir.

Buna göre: "(3) Kesin hüküm, tarafların küllî halefleri hakkında da geçerlidir.

(4) Bir dava dolayısıyla ortaya çıkan kesin hüküm, o hükmün kesinleşmesinden sonra dava konusu şeyin mülkiyetini tarafların birisinden devralan yahut dava konusu şey üzerinde sınırlı bir aynı hak veya fer'î zilyetlik kazanan kişiler hakkında

Kesin hükümün külli ve cüz'i haleflere etkisi bakımından eski bir Yargıtay kararından şöyle bir örnek verilebilir: İlk davada davacı (A), davalı (B)'ye karşı açtığı men'i müdahale davasını kazanmış, (B) daha sonra taşınmazı (C)'ye devretmiştir. Taşınmazın devrinden sonra (C), taşınmazı kullanmaya başlamıştır. (A) öldükten sonra, taşınmazın (C) tarafından kullanıldığını farkederek (A)'nın mirasçıları, (C)'ye karşı dava açmışlardır. Bu ikinci davada davacının külli halefleri ile davalının cüzi halefi davacı ve davalı konumundadır. Bu davada taşınmazın mülkiyetinin (A)'ya ait olduğuna ilişkin ilk kesin hükümün, cüz'i halef (C) bakımından *çürütülemeyen bir delil* teşkil ettiği sonucuna varılmıştır³⁴.

Kesin hükümle ilgili olarak cüz'i halefler açısından verilen bir başka örnek ise şöyledir: (A), (B)'ye karşı açtığı istihkak davasını kazanmıştır, daha sonra (A), mülkiyeti (C)'ye devretmişse, (C), selefî olan (A)'nın malik olduğuna ilişkin tespiti (B)'ye karşı ileri sürebilir. Önceki kesin hükümün tespit ettiği mülkiyet hakkından ikinci bir davada (C), *çürütülemeyen bir delil* olarak yararlanacaktır³⁵. Kanımızca, *çürütülemeyen delil* ile kastedilen, hâkimin bu kesin hükümle bağlı olması, tarafların, daha sonra meydana gelen olaylar hariç olmak üzere, bu kesin hükümün doğru olmadığı yönünde ispat faaliyetinde bulunamamalarıdır.

da geçerlidir. Ancak, Türk Medenî Kanununun iyiniyetle mal edinmeye ait hükümleri saklıdır." Tasarıdaki hükmün gerekçesi ise şöyledir: "Üçüncü fıkraya göre, kesin hüküm davanın taraflarından başka onların külli halefleri (örneğin; mirasçılar) bakımından da geçerlidir. Bundan başka kesin hüküm, o hükmün kesinleşmesinden sonra dava konusu olan şeyi taraflardan devralan veya bu şey üzerinde rehin, intifa gibi sınırlı bir aynî hak ya da fer'î zilyetlik kazanan kişiler hakkında da geçerlidir. Şu kadar ki, Türk Medenî Kanununun iyiniyetle mal edinme hükümleri bu hâlde saklıdır."

³⁴ 1. HD., 5.7.1952, 1951/9310, 33-41 (Üstündağ, Kesin Hüküm, s. 234, dn. 18).

³⁵ Üstündağ, Kesin Hüküm, s. 234. Cüz'i halef aleyhine hükmün etki edebilmesi için onun iyiniyet sahibi olmaması gerekir (Üstündağ, Kesin Hüküm, s. 235; Üstündağ, s. 698).

VI. TARAFLARIN FARKLI OLMASI DURUMUNDA KESİN HÜKMÜN DELİL NİTELİĞİ

A. KESİN HÜKMÜN ÜÇÜNCÜ KİŞİYE ETKİSİ

Kesin hüküm etkisi denildiğinde, tereddütsüz olarak ilk akla gelen, kural olarak, taraflar arasında etkili olmasıdır. Buna karşılık, kesin hükmün taraflar dışındaki üçüncü kişiler bakımından etkiye sahip olup olmadığı ve etkili ise nasıl bir etkiye sahip olduğu ve bunun gerekçeleri oldukça tartışmalıdır. Bu tartışmalara, konumuzun sınırları çerçevesinde kısaca değinmekle yetineceğiz. Alman hukukunda, kesin hükmün üçüncü kişiye etkisi ile kesin hüküm etkisi birbirinden ayrılmıştır³⁶. Bunun dışında, başka bir görüşe göre, kesin hükmün maddi hukuktan kaynaklanan nedenlerle üçüncü kişiye etki edebileceği belirtilmiştir³⁷.

Bir diğer konu, kesin hükmün unsur etkisidir. Kesin hüküm etkisi ve unsur etkisini de birbirinden ayırmak gerekmektedir. Taraflar arasındaki dava sonunda verilen hüküm, sonraki bir yargılamada, bir hukuk kuralının unsurunu ya da koşulunu oluşturuyorsa unsur etkisinden söz edilmektedir. Önceki hükümle bir hukukî ilişki tespit edilmiş ve bu tespit üçüncü kişinin hukukî durumunu da etkiliyorsa, sonraki yargılamada bu tespit bir hukukî sonucun unsurunu veya koşulunu oluşturuyorsa unsur etkisi vardır³⁸. Daha farklı bir ifadeyle ilk hükmün ispat etkisini doğuracağı da söylenebilir³⁹. Taraflar

³⁶ Schwab, ZZP 77, s. 124 vd. Bu görüşün ayrıntılı değerlendirmesi için bkz. Deren Yıldırım, s. 47-50. Prütting/Gehrlein, § 325, Rn. 1-2; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 156, Rn. 2 vd., 35 vd.; Zöllner/Vollkommer, § 325, Rn. 2.

³⁷ Blomeyer, ZZP 75, s. 1 vd. Bu görüşün ayrıntılı değerlendirmesi için bkz. Deren Yıldırım, s. 50-52.

³⁸ Unsur etkisi hakkında ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Deren Yıldırım, s. 55; Pekcantez, Fer'i Müdahale, s. 98; Prütting/Gehrlein, § 325, Rn. 8; Schack, s. 868; Zöllner/Vollkommer, § 325, Rn. 43.

³⁹ Üstündağ, s. 377.

arasındaki bir yargılama sonunda verilen hükmün, daha sonra bu davanın davacısı veya davalısı tarafından, üçüncü kişiye karşı açılacak davada etki etmesi unsur etkisiyle açıklanmaktadır. Unsur etkisi, rüçü ilişkisinin mevcut olduğu durumlarda karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, alacaklının borçluya karşı açtığı davada kefilin, borçlunun yanında davaya katılmasında hukukî yararı vardır, çünkü dava reddedilirse, alacaklının kefile karşı herhangi bir talepte bulunması söz konusu değildir. Bu durumda, kefilin borcunun ilk davanın sonucuna bağlı olduğu görülmektedir, alacaklının dava sonucunda alacağı hüküm, kefile karşı dava açılmasının unsuru ya da koşulunu oluşturmaktadır⁴⁰. Unsur etkisinin kanunla veya sözleşmeyle düzenlenmesi halinde böyle bir etkiden söz edilebilir⁴¹.

Bunlar dışında kural olarak, kesin hüküm üçüncü kişiye etki etmez, ilk kesin hüküm bir vakta olarak dikkate alınmakla birlikte üçüncü kişinin taraf olduğu sonraki davada, ispat yükü bakımından bir değişikliğe yol açmaz⁴².

Kuralın istisnaları, yani üçüncü kişinin hükümden etkilendiği durumlarda, tartışmalı olmakla beraber, hukukî dinlenilme hakkının üçüncü kişiye verilmemiş olması, hükmün üçüncü kişiyi etkilemesine bir engel oluşturmamalıdır⁴³. Kesin hükümle üçüncü kişinin dinlenmiş olması arasında her zaman doğrudan bağlantı kurmak mümkün değildir; bu sebeple sadece yargılamada dinlenen kişinin hükümden etkilenmesi veya dinlenmeyen kişinin hükümden etkilenmemesi gibi kesin bir sonuca varmak söz konusu değildir⁴⁴.

Alman Federal Mahkemesi bir kararında, üçüncü kişinin kendisinin etki etmediği, başkaları tarafından yürütülmüş bir davanın sonucundan etkilenmemeye yönelik menfaati ile mahkemelerin aynı

⁴⁰ Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 99, özellikle dn. 83.

⁴¹ Deren Yıldırım, s. 56, örnekler için bkz. s. 57.

⁴² Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 156, Rn. 36.

⁴³ Deren Yıldırım, s. 42-43.

⁴⁴ Özokes, Hukukî Dinlenilme, s. 277.

uyuşmazlığa tekrar bakarak meşgul olmaması ve çelişik kararlara engel olunmasına yönelik menfaatin çatışma halinde olduğu kabul edilmiştir. Ancak, kanun koyucunun, sadece davanın taraflarıyla sınırlı olarak kesin hüküm etkisini kabul ettiği, böylece üçüncü kişinin menfaatini dikkate aldığı belirtilmiştir. Kanun koyucu, aynı zamanda ihtiyaç sebebiyle belli durumlar için, hükmün üçüncü kişiye etkisi hakkında istisnai düzenlemeler de yapmıştır⁴⁵.

Üçüncü kişinin kendisi tarafından yürütülmeyen bir davadan etkilenmemeye ilişkin menfaati, usûl ekonomisi ilkesi ve çelişik kararların önlenmesi amaçlarına nazaran üstün tutulması gereken bir menfaattir⁴⁶.

Kesin hüküm, yargılama tarafların getirdikleriyle şekillendiği, yani sadece tarafların dava malzemeleri üzerinde hâkimiyeti olduğu ve taraflar arasında sonuç doğurduğu için, yargılamaya katılmamış ve kararın içeriğine etki etmemiş olan üçüncü kişilerin hukukî ilişkilerine, sadece belli şartlar altında ve Kanunda açık düzenleme olduğu durumlarda etki eder⁴⁷. Kanunda kesin hükmün üçüncü kişiye etkisinin düzenlendiği hallerde, bu etki kendiliğinden uygulama alanı bulur ve tarafların bu etkiyle ilgili tasarruf etme imkânları yoktur⁴⁸. Taraflar arasındaki ilk kesin hükümde tespit edilen vakıaların varlığı veya yokluğu üçüncü kişi bakımından da geçerlidir ve

⁴⁵ BGH V. Zivilsenat *Urteil* 16.11.1951 (BGHZ 3, s. 385, 388).

⁴⁶ *Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım*, s. 559; *Deren Yıldırım*, s. 49.

⁴⁷ *Prütting/Gehrlein*, § 325, Rn. 1; *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, § 156, Rn. 1. Alman Hukukunda ZPO § 76, IV, 2; § 325, III; § 326, I; VVG (Versicherungsvertragsgesetz) § 124; BGB § 407, II; § 408; § 413; HGB § 372, II; InsO § 183, I; GenG (Genossenschaftsgesetz) § 51, V; § 96 hükümlerinde üçüncü kişinin lehinde veya aleyinde kesin hükmün etki edeceği düzenlenmiştir (Daha fazla bilgi için bkz. *Zöller/Vollkommer*, § 325, Rn. 29-30 vd.). Türk Hukukunda da istisnai hallerde üçüncü kişi kesin hükümden etkilenabilmektedir. Örnekler için bkz. *Kuru*, Usûl, C. V, s. 5027.

⁴⁸ *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, § 156, Rn. 1; *Saenger*, § 325, Rn. 24.

mahkeme daha önce sonuçlanmış hususları yargılamaya ve kararına konu yapamaz⁴⁹.

Türk Hukuku açısından da, kanun koyucunun, 237. maddenin II. fıkrasıyla kesin hükmün, kural olarak, sadece tarafları etkileyeceğini kabul ettiği belirtilerek, kesin hükmün subjektif sınırlarını ortadan kaldıran bir teoriye gerek olmadığı açıklanmıştır. Bu anlamda kesin hükmün üçüncü kişiye etkisi, istisnaen kabul edilmektedir⁵⁰. Ancak üçüncü kişinin, özellikle rüçû davalarında olduğu gibi, ilk davadaki hükümle bağlı olması şeklinde bir ihtiyacın olduğu ve fakat kesin hüküm etkisinin kabul edilmediği durumlarda, fer'i müdahale ve davanın ihbarı imkânları kullanılarak bu etkinin gerçekleşebileceği belirtilmiştir⁵¹.

Kesin hükmün üçüncü kişiye etkisi, kural olarak kesin hükmün kesin delil niteliğiyle açıklanmaz. Çünkü taraf birliği olmadığı için, maddi anlamda kesinlikten de söz edilemeyecektir. Bu sebeple özellikle rüçû davalarıyla ilgili olarak, fer'i müdahalenin veya ihbarın etkisinden bahsedilmektedir. Ayrıca bu etkinin kesin hüküm etkisinden bazı durumlarda daha geniş olduğu da söylenmelidir. Bu konu aşağıda ayrıca incelenecektir.

B. ÜÇÜNCÜ KİŞİ BAKIMINDAN İLK DAVADAKİ KESİN HÜKMÜN NİTELİĞİ

Türk Hukuku açısından, tarafların daha sonra açılan davada farklı olması durumunda, vakıalar ve dava konusu aynı olsa dahi, önceki kesin hükmün kesin delil olmadığı, güçlü bir takdiri delil olduğu belirtilmektedir⁵². Bu durum, kesin hükümle sonuçlanan

⁴⁹ Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 156, Rn. 3.

⁵⁰ Deren Yıldırım, s. 49.

⁵¹ Deren Yıldırım, s. 50. Fer'i müdahalenin etkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pekcantez, Fer'i Müdahale, s. 181 vd. Davanın ihbarının etkisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Atalı, s. 141 vd., 201 vd.

⁵² Budak, s. 19-20; Kuru, Usûl, C. V, s. 5084 vd.

davanın taraflarından birinin üçüncü kişiye karşı açtığı veya üçüncü kişinin ilk davanın taraflarından birine karşı açtığı, konusu ve sebepleri aynı olan dava bakımından geçerlidir⁵³. Örneğin, haksız fiile uğrayan bir kimsenin istihdam edene karşı açtığı davada verilen kesin hüküm, istihdam edenin haksız fiili işleyen aleyhine açacağı rücu davasında kesin delil teşkil etmeyecektir⁵⁴.

Doktrinde, üçüncü kişiye karşı dava açıldığında, kesin hükme dayanan tarafın, başka delil getirmek zorunda olmadığı belirtilmiştir⁵⁵. Çünkü kesin hüküm burada fiili bir karine olarak nitelendirilmektedir, böylece kesin hükümde tespit edilen hususların aksini iddia eden taraf bu iddiasını ispat yükünü taşımaktadır⁵⁶.

Bundan başka, kesin hükmün kural olarak hüküm fıkrasında yer alan hususlar açısından uygulama alanı olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Böylece gerekçede veya duruşmalar sırasında mahkemede tartışılan hususların kesin hüküm oluşturmayacağı da dikkate alınmalıdır. İlk kesin hükmün, hüküm fıkrasında karara bağlanmış hususlar bakımından delil niteliğini kabul etmek gerekir. Kural olarak, ilk kesin hükmün gerekçesi veya ilk davanın yargılamasındaki delillerin değerlendirmesi kesin hüküm oluşturmayacaktır. Bu sebeple kesin hükmün (kesin) delil niteliği de kural olarak, hüküm fıkrasıyla sınırlı biçimde değerlendirilmelidir⁵⁷. Daha önceki yargılamada tespit edilmiş hususlar, diğer bir davada güçlü delil oluşturabilir. Yargıtay bir kararında hizmet tespit davasından önce açılmış

⁵³ Kuru, Usûl, C. V, s. 5084.

⁵⁴ Kuru, Usûl, C. V, s. 5085.

⁵⁵ Gürdoğan, s. 51. Taraf, konu ve sebep birliği varsa, kesin hükmün aksinin ispatı mümkün olmayan bir delil olduğu belirtilmiştir (Belgesay, s. 42; Domaniç, s. 7).

⁵⁶ Gürdoğan, s. 51; Selçuk, AD 1973/11, s. 943.

⁵⁷ Ancak bazı durumlarda maddi anlamda kesinlik, gerekçeyi de kapsamaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Gürdoğan, s. 40-46; Kuru, Usûl, C. V, s. 5049-5053; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 524-527.

olan işçilik alacaklarına ilişkin davadaki hizmet tespitinin, güçlü delil oluşturacağından bahsetmektedir⁵⁸.

Davanın taraflarıyla ilgili olarak çeşitli ihtimaller karşımıza çıkabilir:

Tarafların her ikisinin de iki davada farklı olma ihtimali vardır. Örneğin, kesin hükümle sonuçlanan davanın tarafları (A) ve (B), sonraki davanın tarafları (C) ve (D) olabilir. Tarafların farklı olması durumunda maddi anlamda kesin hükümden söz edilemeyeceğinden, ilk kesin hükmün hâkimi bağlaması da söz konusu olmayacaktır. Mahkeme ilâmları, konusunu teşkil eden husus hakkında kesin deliller arasında sayılmışsa da, taraflar ve vakıalar farklı ise bu durumda kesin hükmün kesin delil olarak gösterilebileceği bir vakıa da bulunmayacağından bu kesin hükmün değerlendirilmesi de mümkün olmayacaktır.

Davanın taraflarından sadece birisinin kesin hükümden sonra açılan diğer davada aynı olması, buna karşılık diğer tarafın farklı

⁵⁸ “Davacının Antalya İş Mahkemesi’nde işveren aleyhine açmış olduğu işçilik alacaklarına dair davada; sigortalının, 16.11.1999 - 05.02.2001 döneminde sürekli olarak işverene ait işyerinde hizmet akdine dayalı olarak çalıştığı kabul edilerek yapılan hesaplama dayalı hüküm kurulduğu, (19.04.2004) kararın temyiz edilmeksizin kesinleştiği (2003/306 - 2004/226) ilgili dosyanın incelenmesinden anlaşılmaktadır. Anılan kararın bu davada **kuvvetli delil** niteliğinde olduğu kabul edilerek ve hizmet tespiti davalarının, özellikle, yazılı delil bulunmaması durumunda her türlü delille ispatlanabileceği de gözetildiğinde, somut olayda, dinlenen bordro tanıklarının davacıların iddiasını destekler yöndeki beyanları dikkate alınarak, fiili çalışmanın bir bütün olarak ve süreklilik arzeder şekilde gerçekleştiği gözetilip davanın kabulü gerekirken reddi usûl ve yasaya aykırı olup, bozma sebebidir.” 10. HD., 17.9.2009, 2008/8472, 14582 (Kazancı İçtihat Bankası).

Aynı yönde bkz. “... öte yandan işçilik alacaklarına ilişkin dava dosyalarının hizmet tespiti davaları yönünden **kesin olmayıp ancak güçlü delil niteliğinde** olduğu da dairemizin yerleşmiş görüşlerindedir.” 21. HD., 29.5.2006, 800/5309 (Kazancı İçtihat Bankası).

olması yani üçüncü bir kişi olması bir başka ihtimaldir. Bu ihtimali de ikiye ayırabiliriz:

Davanın taraflarından birinin farklı olması durumunda birinci ihtimal, vakıaların (dava sebebinin) da farklı olmasıdır.

Davanın taraflarından birinin farklı olması durumunda, ikinci ihtimal olarak, özellikle aynı hukukî olay veya hukukî işlem ile hak elde eden veya yükümlülük altına giren farklı taraflar açısından vakıaların aynı olması da gündeme gelebilecektir.

Kesin hükmün dava şartı olması ile kesin delil olması ve hâkimi bağlaması arasında amaç bakımından bir farklılık bulunmamaktadır. Şöyle ki, maddi anlamda kesin hükmün amaçları, yukarıda da açıklandığı üzere, daha önce mahkemece incelenmiş ve kesinleşmiş olan hususların mahkeme kararlarına saygı duyulmasını ve karara uyulmasını temin etmek amacıyla tekrar incelenmesine engel olmak, taraflar arasındaki uyuşmazlığın son bulmasını sağlamak ve çelişik kararlar verilmesini önleyerek hukukî istikrarı gerçekleştirmektir. Kesin delil olarak kesin hükmün hâkimi bağlaması da aslında bu amaçlara hizmet edecektir. Bir vakıa hakkında ister taraf ister dava konusu değişik olsun hâkim tarafından karar verilip bu karar kesinleşince, artık o vakıanın tekrar tekrar başka bir mahkeme önüne getirilip tartışılmaması gerekir, böylece hukukî istikrar sağlanacak ve çelişik kararların önüne geçilecektir. Ancak elbette, her bir taraf ve dava konusu bakımından ileri sürülecek vakıalar farklı olacağından, kesin delil olarak kabul edilen kesin hükmün ispat ettiği vakıa dışındaki vakıalar bakımından ayrı ispat araçları kullanılacak ve ilk davadakinden farklı sonuçlara ulaşılabilecektir. Bu sebeple her iki davanın tarafları farklı olduğu için, maddi anlamda kesin hüküm hâkimi bağlamayacak, hâkim görülmekte olan dava bakımından diğer delilleri değerlendirerek, ilk davadaki vakıanın gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin tespitle bağlı olmaksızın tarafları farklı olan davada kendisi bir kanaate varacaktır. Özellikle sonraki davada üçüncü kişinin iddia veya savunmaları ve delilleri hâkim tarafından titizlikle değerlendirilecektir.

C. YARGITAY KARARLARINDA ÜÇÜNCÜ KİŞİ BAKIMINDAN İLK DAVADAKİ KESİN HÜKMÜN NİTELİĞİ

Yargıtay'ın da pek çok kararında, *tarafları farklı olan davalarda, kesin hükümün güçlü delil olduğu görüşünü benimsediği görülmektedir*⁵⁹. Bu kararlarda genel olarak Yargıtay, güçlü delilin bağlayıcı

⁵⁹ "Temyize konu davadaki davacılar her ne kadar önce görülen davada **taraf bulunmamaları** nedeniyle verilen karar kendileri için kesin hüküm oluşturmaya da çekişme konusu taşınmazın niteliğini belirleyen **güçlü bir delil** teşkil eder." HGK, 4.10.1989, 8-340/450 (Kazancı İçtihat Bankası).

"Gerçekten hak sahibi dava dosyasında asgari ücretin üzerinde bir ücret belirlenmişse de, bu karar ancak **güçlü bir delil** olarak kabul edilebilir ki, o davada **taraf olmayan** Sosyal Sigortalar Kurumu'nu bağlayıcı nitelikte değildir." 10. HD., 20.11.1995, 9448/9940 (Kazancı İçtihat Bankası).

"Evvvelce görülen 1992/788 esas sayılı davada Dumanlı köyü Çorak köyünü dava etmiş ve Çorak köyünün müdahalesinin önlenmesine dair verilen karar derecaattan geçmek suretiyle kesinleşmiş ise de; söz konusu davada İncesu köyü taraf olmadığından o dosyada verilen kararın İncesu köyü yönünden **bağlayıcı yanı yoktur** . O dosya Dumanlı köyü lehine **güçlü bir delil** kabul edilse bile davacı İncesu köyünün o dosyada verilen kararı ve Dumanlı köyü lehine mevcut delilleri eldeki davada çürütme imkânı vardır." 14. HD., 7.3.2000, 550/1581 (Kazancı İçtihat Bankası).

"Gerçekten başka alacaklı tarafından yapılan haciz nedeniyle açılan istihkak davası sonunda alınan karar, daha sonra aynı eşyaların başka alacaklı tarafından haczedilmesi üzerine açılan yeni istihkak davasında kesin hüküm oluşturmaz ise de **güçlü bir delil** sayılacağı Dairemizin giderek Yargıtay'ın (15.hukuk Dairesi 18.5.1993 gün ve E:1748 K:2419, 1.4.1991 gün ve E:1195 K:1643) yerleşmiş görüşlerindedir." 21. HD., 3.10.2000, 5746/6463 (Kazancı İçtihat Bankası).

"Hemen belirtilmelidir ki, **önceki hüküm tarafı olmayan** eldeki davayı açan davacılar yararına kesin delil niteliğiyle değerlendirilemez. Ancak, kesinleşen söz konusu hüküm miras bırakanın yaptığı temlik tasarrufun muvazaalı olduğunu belirtmiş ve böylece gerçek iradeyi açıkça ortaya koymuştur. Bu yönüyle kesinleşen hüküm davacılar yararına da **güçlü bir delil** niteliği taşır." 1. HD., 13.12.2000, 15531/15670 (Kazancı İçtihat Bankası).

“Gerçekten önceden görülen dava ile derdest bu davanın maddi vakıalarının aynı olduğu çekişmesizdir. HUMK.nun 237. maddesi uyarınca önceki davanın **tarafı farklı olduğu için** önceki dava bu dava için kesin delil olmaz ise de, önceki davada, hâkimin davalıların eyleminin haksız fiil teşkil etmediği, hukuka uygun bulunduğu şeklindeki belirtmeleri bu dava için **güçlü bir delil** teşkil eder. Davada bu güçlü delilin aksi de kanıtlanmış değildir (Bkz. YHGK. 4.10.1989 gün ve E:8-340 K:450 sayılı İçtihadı.)” HGK 21.11.2001, 4-955/1073 (Kazancı İçtihat Bankası).

“...anılan dosyada SSK taraf olmadığından güçlü bir delil olmakla birlikte bağlayıcı değildir.” 21. HD., 2.6.2003, 3901/5111 (Kazancı İçtihat Bankası).

“Davacı vekili 214 ada 39 parsel sayılı taşınmazın vekil edeni karısı ve murisi Ulviye’den kaldığını, mirasının taksim edilmediğini, ancak kadastro çalışmaları sırasında davaya konu taşınmazın yanlışlıkla davalı Mevlüt adına tespit ve tescil edildiğini ileri sürerek tapu kaydının iptali ile Ulviye’ye ait mirasçılık belgesindeki paylar oranında tüm mirasçılar adına tapuya tesciline karar verilmesini istemiştir. Mahkemece, Y Asliye Hukuk Mahkemesinin 1990/92 esas, 1991/14 karar sayılı hükmü eldeki dava bakımından kesin hüküm sayılarak dava bu nedenle ret edilmiştir. (...) Davanın, konusu aynı ise de, tarafları ve sebebi farklıdır. Bu nedenle tarih ve sayısı yazılı hüküm eldeki bu dava bakımından kesin hüküm olmaz. Bu açıklamalar karşısında yerel mahkemece davanın kesin hüküm sebebiyle reddedilmiş olmasında isabet bulunmamaktadır. Ne var ki; mahkemece kesin hüküm kabul edilen ve temyiz edilmeksizin kesinleşen Y. Asliye Hukuk Mahkemesinin 1990/92 esas, 1991/14 karar sayılı dava dosyasında, dava konusu taşınmazın davacının iddia ettiği gibi murisi ve eşi Ulviye’den kalmadığı, bu yerin öncesinin davacı Niyazi’ye ait olup, 11.05.1980 tarihli senetle davalı Mevlüt’e satıp zilyetliğini devrettiği, satışın yapıldığı tarihte taşınmazın tapusuz olduğu, 1980 yılından bu yana taşınmazın davalı Mevlüt’ün zilyetliğinde bulunduğu anlaşılmış, davacının açtığı elatmanın önlenilmesi davası reddedilmiş ve hüküm kesinleşmiştir. Y Asliye Hukuk Mahkemesinin yukarıda esas ve karar numarası yazılı ve temyiz edilmeksizin kesinleşen hükmü eldeki dava bakımından **kesin hüküm teşkil etmemekle birlikte güçlü delil olarak kabul edilmek gerekir**. Davacının açtığı iptal ve tescil davasının güçlü delil sebebi ile reddine karar verilmesi gerekir iken kesin hüküm sebebiyle reddedilmiş olması doğru değil ise de, hüküm redde ilişkin olup sonucu itibarıyla doğru olduğundan sonucu

olmadığından⁶⁰ bahsetmektedir. Diğer yandan, bir başka kararında, davacılarından birinin Hazine, diğerinin Orman Bakanlığı olduğu, davalıların ise aynı olduğu orman niteliğinin tartışıldığı iki davada, ilk davanın tarafları farklı olduğu için, kesin hükümün söz konusu olmadığı, ancak ilk davadaki kesin hükümün bu davada “bağlayıcı güçlü delil” olduğu sonucuna varmıştır⁶¹. Bir diğer kararda, yine

itibariyle doğru olan hükümün bu gerekçeyle onanmasına...” 8. HD., 29.5.2003, 3513/3893 (www.yargitay.gov.tr).

“Ancak, Kurumun anılan davada taraf olmaması sebebiyle, karşı delilleri ortaya koyması mümkündür. Ne var ki, tespit kararının güçlü bir delil olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.” 10. HD., 14.12.2006, 12383/16421 (Kazancı İçtihat Bankası).

“Tazminat davasında alınan kusur ve hesap raporu, rücu davasında bağlayıcı değildir. Güçlü delil niteliğindedir.” HGK 27.1.2010, 10-10/14 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁰ “Ankara 32. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2001/412 Esas 2003/375 Karar sayılı davasının yargılamaında bilirkişiden alınan kusur raporu bu davada hükme esas alınmıştır. Anılan davada bu davanın davalıları taraf değildirler ve haklarında hüküm kurulmamıştır. Bu halde sözü edilen mahkeme hükmü bu davalılar yönünden kesin hüküm olarak kabul edilemez. Ancak **takdiri nitelikte güçlü delil** olarak kabul edilebilir. Bu durumda davalılara istekleri doğrultusunda delillerini ibraz için süre verilmeli, delilleri gerektirdiği takdirde kusura ilişkin bilirkişi incelemesi yaptırılmalı ve sonucuna göre hüküm kurulmalıdır.” HGK 16.7.2008, 17-489/515 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶¹ “Somut olaya baktığımızda, önceki davanın, görüldüğü tarihteki yasal prosedüre uygun olarak açıldığı, usûlüne uygun keşif yapıp, amenajman haritası uygulandığı, toprak yapısı incelenip, gerekçeli ve doyurucu rapor verildiği ve yerel mahkeme kararının Yargıtay 16. Hukuk Dairesince temyiz incelemesi sırasında; kararın ve gerekçenin yasaya uygun olarak toplanıp takdir edildiği, dava konusu yerin orman sayılmayan bir yer olduğunun uzman bilirkişi raporuyla saptandığı, davalılar yararına kazandırıcı zaman aşımı ile mülk edinme koşullarının da oluştuğu saptanarak, Hazinesinin temyiz itirazları reddedilip karar onanmış ve bu karar 4.3.1988 tarihinde kesinleşmiştir. (...) Mülkiyeti Devlete ait kamu malları, Hazine adına

taraflar farklı olsa da, dava konusu aynı olduğu için ilk kesin hükmün karara esas alınması gerektiğinden bahsedilmektedir⁶².

tapuya tescil edilir ve bu açıdan Devlet tüzel kişiliğini Hazine temsil eder Bakanlıkların ise ayrı bir tüzel kişiliği yoktur. Devlet tüzel kişiliğinin bir organı (temsilcisi) olmaları sıfatıyla davada temsil hakları vardır. Bu anlamda Hazine, bakanlıklara göre daha üst bir kavramdır. Ancak, Devlet içindeki konumları ve işlevleri itibarıyla farklılık gösterirler. Öyle ki, bir davada karşılıklı taraf da olabilirler. (...) daha önce Hazine tarafından orman savı ile açılıp, orman olmadığı bilimsel yöntemlerle saptanan yerle ilgili olarak, daha sonra ayrı savla Orman Bakanlığınca dava açılması durumunda, ortada mahkemenin kabulünün aksine, taraf birliği söz konusu olmadığından, bir kesin hükmün varlığından söz edilemezse de, yerin niteliğinin saptanması bakımından **yanları bağlayan, güçlü bir delilin varlığı yadsınamaz**. Nitekim Özel Daire de kararın temyizi üzerine verdiği 29.5.2001 günlü ilk kararında doğru olarak bu hususları vurgulamıştır. Ancak, daha sonra Orman Bakanlığınca yapılan karar düzeltme başvurusu üzerine, bu görüşünü değiştirmiş yerel mahkeme kararını bozmuştur.

Bu bozma kararının yukarıda anılan ilkelere aykırı olduğu anlaşıldığından, sonucu itibarıyla doğru olan direnme kararının onanması gerekir." HGK 9.4.2003, 20-266/285 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶² "Davacı, davalıların miras bırakanı M.K.'dan intikal eden (...) tek katlı işyerini davalı A.K.'dan 1.12.1997 başlangıç tarihli 6 yıl süreli, diğer davalı G.G. ile de 1.12.1998 başlangıç tarihli 2 yıl süreli, aylık 500'er DM'den kira akdi ile kiraladığını, 18.12.1997 tarihinde yapılan imar uygulaması sonucu taşınmazın imar yolunda kaldığını, 1.11.1999 tarihli yoklama fişi ile işgalinin tesbit edildiğini, belediyeye işgaliye bedeli de ödemek zorunda kaldığını, akdin geçersiz olduğunu ileri sürerek, taraflar arasındaki akdin feshine, kira bedelinin uyarlanmasına karar verilmesini istemiştir. (...) Davalılar, kesin hüküm nedeni ile davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece, davacının halen faaliyette bulunduğu davaya konu bina ile bunun haricinde yol üzerinde istif edilen inşaat malzemelerinin imar uygulaması neticesi davaların malik oldukları parsel dışında yol üzerinde bulunduğu, davalıların binada tasarruf yetkilerinin kalmadığı gerekçesi ile taraflar arasında düzenlenen akdin feshine, uyarılama koşulları oluşmadığından istemin reddine karar verilmiş; hüküm, davalı A. ve G. tarafından temyiz edilmiştir.

Doktrinde Yargıtay'ın "güçlü delil" ifadesinin ne anlama geldiği üzerinde durulmuştur. Bir görüşe göre, güçlü delil, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 367. maddesindeki kanunda düzenlenmemiş takdiri deliller kapsamında yer alan bir delil türüdür⁶³. Bu görüşe göre, Kanunda güçlü delil veya kuvvetli takdiri delil türü mevcut olmadığından, hâkim Kanunda belirtilmeyen delilleri, özel hüküm sebepleri şeklinde inceleyebilecektir. Mahkeme kararları,

Davacı, daha önce Büyükçekmece Asliye Mahkemesinin 1999/362 Esas 2000/1584 Karar ve birleşen 1999/426-1339 Karar sayılı dosyasında A.K.'u hasım göstererek, taşınmazın bulunduğu yerde Mimarsinan Belediyesince imar uygulaması yapıldığını, taşınmazın yol üzerinde kalıp, davalının mülkiyet ve tasarrufundan çıktığını belediyeye işgaliye ödediğini, sözleşmenin geçersiz olduğunu buna rağmen aylık kira bedeli karşılığı verilen bonoların takibe konduğunu bonolardan dolayı borçlu olmadığını tesbiti, geçersiz sözleşme nedeni ile akdin feshi istemli dava açmıştır. Mahkemece yargılama sonunda, sözleşmeye konu taşınmazın bir kısmı imar yolunda kalmış ise de halen davacının kullanımında olduğu, fiilen zeminde imar yollarının ayrılmamış olup tamamının davacının tasarrufunda bulunduğu gerekçesi ile davanın reddine ilişkin karar Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 2001/5553 E. ve 2001/6549 karar sayılı ilâmı ile onanmak; 8.4.2002 günlü karar düzeltme isteminin reddi suretiyle kesinleştiği getirtilen dosyaların incelenmesinden anlaşılmaktadır. (...) Gerek davacı, gerek davalı tarafın iddia ve savunmaları, dayandıkları vakıalar ve deliller bu davada ve daha önce davacı tarafından davalı A. aleyhine asliye hukuk mahkemesince açılıp, redle sonuçlanan davada aynıdır. (...) önceki davacı tarafından davalı A. aleyhine açılıp redle sonuçlanmış ve kesinleşen dava dosyası, bu davada davacı ile davalı Aynur açısından HUMK 237. maddesi hükmüne göre kesin hüküm oluşturacağı gibi, **diğer davada G. açısından da güçlü delil teşkil eder.** (...) davanın kararı temyiz eden davalı A. hakkında kesin hüküm nedeniyle, kira sözleşmesi geçerli ve imar yasası gereği kiraya konu binanın bedeli ödenip tasarruflarına son verilmediğinden davalı G. hakkındaki davanın reddine karar verilmelidir. Mahkemece açıklanan hususlar gözardı edilerek, aksi düşüncelerle yazılı şekilde karar tesisi usûl ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir." HGK 5.3.2008, 13-217/219 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶³ Akcan, s. 23.

trafik kayıtları, noter senetleri, noter tespit tutanakları, mahkeme tutanaklarında yer alan tanık ifadeleri, bilirkişi raporları gibi deliller güçlü delil kapsamındadır⁶⁴.

Bir diğer görüşe göre, medenî usûl hukukunda kesin ve takdiri delil olmak üzere iki tür delil kategorisi vardır; buna karşılık, güçlü delil şeklinde bir kategori yoktur. Aynı şekilde kesin delil ve takdiri delil arasında yer alan bir delil türü yaratmak da doğru değildir⁶⁵. Yargıtay kararlarında karşımıza çıkan güçlü delil kavramının kanunî bir dayanağı mevcut değildir; kural olarak bu ifade, takdiri delille ispatın mümkün olduğu durumlarda, somut uyumsuzlukta mahkemeye sunulan bir takdiri delilin ispat bakımından gücünü anlatmaktadır⁶⁶. Burada kastedilen, takdiri bir delil olarak değerlendirilen bu kesin hükmün, aksi yönde karar verilecekse iyi bir gerekçesinin olması gerektiğidir⁶⁷. Yargıtay kararlarında da, güçlü delilin aksinin yine güçlü delille ispatlanması gerektiğinden bahsedilmektedir⁶⁸.

Bundan başka, deliller arasında güçlü delil veya güçsüz delil ayırımı yapmak doğru değildir; *tarafları aynı olan ikinci davada çelişik hüküm verilmesini önlemek amacıyla ilk davada kesin hükümde tespit edilen vakianın ikinci davada bağlayıcı olması gerekir*⁶⁹.

Kanımızca da, güçlü delil şeklinde bir kavram açıklayıcı bir kavram olmadığı gibi, kesin delil ve takdiri delil ayırımında bir yeri de bulunmamaktadır, ayrı bir kategori de yaratılmamalıdır. Yargıtay'ın güçlü delil ile kastettiği, ayrı bir delil türü değildir; delilin hâkimi inandırma gücüyle ilgilidir. Bu sebeple güçlü delil ile anlatıl-

⁶⁴ Akcan, s. 24.

⁶⁵ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 351; Budak, s. 19; Deren Yıldırım, s. 150.

⁶⁶ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 434.

⁶⁷ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 351.

⁶⁸ "Güçlü delilin aksi daha güçlü bir delil ile kanıtlanabilir ise de, ..." 7. HD., 12.11.2001, 8498/8160 (Kazancı İçtihat Bankası). Aynı yönde bkz. HGK 24.1.2007, 7-30/26 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 530, dn. 388.

mak istenen, kesin delil olmadığı için hâkimin bağlı olmayacağı ve takdir hakkının bulunduğu, ancak takdiri delil olarak değerlendirilirken de, hâkimi inandırma gücünün yüksek olduğu bir durumdur. Bu durum şöyle açıklanabilir: Hâkimin tarafları farklı olan kesin hüküm ile görülmekte olan davada bağlı olmadığı kabul edilse de, daha önce taraflardan biri ve dava sebebi aynı olan ilk davada varılan sonucun, görülmekte olan bu davada tekrar tartışılmasına gerek görülmeyerek söz konusu vakıanın ispat edilmiş sayılması beklentisidir. Hâkim bu sebeple kesin hükmü dikkatle değerlendirecek ve eğer kesin hüküm görülmekte olan davada dayanak olarak kabul etmeyecekse de, bunun gerekçelerini çok açık ve anlaşılır şekilde açıklayacaktır. Buna karşılık hâkim, başkaca bir delile gerek olmaksızın da kesin hükme dayanarak vakıayı ispat edilmiş kabul edebilir, aslında kendisinden beklenen de budur. Bu konu, delilin hâkimi inandırma gücüyle ilgilidir. Kesin hüküm, daha önce bir mahkemece incelenmiş bir davanın sonucunda ortaya çıktığına göre, hâkimin bu kesin hükme daha kolay ve çabuk inanması, sadece bu kesin hükümle yetinmesi mümkündür.

Burada, Kanununun 295. maddesindeki ilâmların kesin delil teşkil edeceği hükmünden ziyade, maddi anlamda kesin hükmün unsurlarını taşıyan bir kesin hükmün, ancak kesin delil olması gerektiği sonucuna varıldığı görülmektedir. Kanımızca, ilâmlar her ne kadar kesin delil teşkil etse de, tarafları farklı olan davalar arasında maddi anlamda kesin hükmün amacı dolayısıyla bağlayıcı olduğundan söz edilemez. Bu sebeple mahkeme ilâmlarını 295. maddenin aksine “güçlü bir (takdiri) delil” olarak adlandırmak yerine, hâkimin taraf birliği olmadığı için, bu kesin hükümle bağlı olmadığını belirtmek daha uygundur. Maddi anlamda kesin hükmün unsurlarında birlik olmadığı için, bu kesin hükmün, görülmekte olan davanın tarafları bakımından, gösterilecek deliller çerçevesinde doğru olmadığına ispatı hususunda inceleme kapısını kapatmamak gerekmektedir. Daha farklı bir ifadeyle hâkimin, kesin delil olduğu için kesin hükümle bağlı olduğu kabul edilirse de, ilk davanın tarafı olmayan üçüncü kişinin kesin hükmün gösterdiği bu hususun doğru olma-

dığını ispat etmesi mümkündür. Bu sonuca, maddi anlamda kesin hükmün şartlarından biri olan taraf birliğinin mevcut olmaması sebebiyle varılmaktadır. Eğer taraflar aynı olsaydı, ilk davada verilen kesin hükmün, aynı taraflar arasındaki sonraki davada doğru olmadığı maddi anlamda kesin hüküm sebebiyle iddia ve ispat edilemezdi.

Örneğin, haksız fiile uğrayan bir kimsenin açtığı dava sonucunda elde edilen tazminata ilişkin kesin hüküm, tazminat ödeyen kişinin, daha sonra haksız fiili işleyene karşı açtığı rücu davasında, ilk davada verilen ödetme kararı, rücu davası yönünden kesin hüküm ve kesin delil teşkil etmeyecektir, rücünün gerekip gerekmediği ve kapsamı yeniden değerlendirilecektir⁷⁰.

Bir Yargıtay Kararında, odasını kiraladığı bir kiracıya karşı açtığı tahliye davasını kazanan kiralayanın, bu davada elde ettiği kesin hükmün, aynı sebeplere dayanarak diğer bir kiracısına karşı açtığı davada kesin delil olacağı kabul edilmiştir⁷¹. Olayda, davacı kiralayan, taşınmazı otel haline getireceğinden tamirat ve tadilat yapılacağı sebebine dayanmıştır. Bu kararda ise taraflardan biri farklı olmasına rağmen dava sebebi ve konusu aynıdır. Bu örnekte kiralayanın tahliye sebebi her kiracı için geçerli bir sebep olduğundan, tarafları farklı olan bir davanın diğer dava için kesin hüküm teşkil etmesi söz konusu olmuştur. Bu kararda doğru olarak tespit edilen husus, kiralananın müstakil bir ev değil, oda olması, bu sebeple kiralayanın tahliye sebebinin her kiracı için geçerli olması ve tahliye sebebi, ilk kesin hükümle tespit edildikten sonra, diğer kiracı açısından da bağlayıcı olmasıdır.

VII. KEFALET ve MÜTESELSİL BORÇLULUK DURUMUNDA İLK DAVADA VERİLEN KESİN HÜKMÜN ETKİSİ

Fer'i müdahale veya ihbarın etkisinin söz konusu olmadığı durumlarda, kefil ve müteselsil borçluların ilk davadaki kesin

⁷⁰ 13. HD., 13.5.1982, 1625/3501 (ABD 1982/3, s. 421 vd., özellikle s. 425).

⁷¹ HGK 19.2.1972, 1971/6-508, 116 (ABD 1973/1, s. 79-80).

hükümden nasıl etkileneceği tartışılmıştır. Bu konuda maddi hukuk kuralları da değerlendirilerek sonuca varmaya çalışılmaktadır.

A. KEFİLİN DURUMU

Öncelikle, kefil açısından bir değerlendirme yapılacak olursa, alacaklının asıl borçluya karşı dava açması halinde, durumu ikiye ayırarak değerlendirmek gerekir.

İlk olarak, dava *alacaklı lehine* sonuçlanmış olabilir, ikinci olarak dava alacaklı aleyhine sonuçlanmış olabilir.

İlk olasılıkta, alacaklının asıl borçluya karşı dava açması durumunda, asıl borçlunun davayı kaybetmesi halinde, yani alacaklının lehine bir karar verilmesi halinde, bu davadan kefilin etkilenip etkilenmeyeceği tartışmalıdır. Bir görüşe göre, kefilin etkilenmeyeceği kabul edilmektedir. Çünkü alacaklı ve asıl borçlu arasındaki bir davada gerek hukukî işlemler gerekse usûli işlemler yoluyla kefilin sorumluluğunun ağırlaştırılması mümkün değildir. Bu sebeple kefile karşı açılan ikinci davada, hâkim, ilk davadaki hükümle bağlı olmaksızın alacağın varlığını inceleyebilecektir⁷². Kefil, Borçlar Kanunundaki birkaç istisna dışında, borçluya ait olan bütün def'ileri kullanabilir ve bununla yükümlüdür. Bundan başka, kefil asıl borçludan daha geniş bir şekilde sorumlu tutulamaz⁷³. Asıl borçlu, yargılamada delillerini ileri sürmemiş olabilir, bu durum asıl borçlunun iradesine tâbidir. Böylece asıl borçlunun iradesine tâbi olan yargılamada delilleri ileri sürmemesi sebebiyle kefilin sorumluluğunun ağırlaştırılması

⁷² Ansay, s. 373; Bilge, s. 597; Calavros, s. 110-111; Deren Yıldırım, s. 123; Reisoğlu, s. 186; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 156, Rn. 29. Aynı durumun, başkasının borcu için kendi taşınırını veya taşınmazını rehin veren üçüncü kişi bakımından da geçerli olduğu kabul edilmektedir. Rehlinli alacaklının asıl borçluya karşı dava açmış olması ve bu davayı kazanması durumunda, verilen kesin hükümün, üçüncü kişi rehlinli malın sahibini etkilemeyeceği kabul edilmektedir (Deren Yıldırım, s. 131; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 156, Rn. 29).

⁷³ Bilge, s. 596.

kabul edilemez⁷⁴. Kefilin, kanunda açık bir düzenleme olmadıkça, üçüncü kişi durumunda olduğu için, asıl borçlu aleyhine verilen karardan etkilenmemesi gerekmektedir⁷⁵. Bu nedenle kanımızca da, alacaklının davayı kazanmış olması halinde bile kefilin tekrar alacağın varlığını tartışma konusu yapabileceği, böylece ilk davada verilen kesin hükmün sonraki davada bağlayıcı sayılmayacağı sonucuna varılabilir.

Buna karşılık, diğer görüşe göre, alacaklının asıl borçluya karşı açtığı davayı kazanması halinde, kefilin artık borca itiraz edemeyeceği belirtilmektedir. Çünkü alacaklının talebi hakkında kesin olarak bir karar verilmiştir. Ancak kefil, örneğin, kefalet sözleşmesinin geçersiz olduğunu ileri sürebilir, çünkü bu durumda, kefilin davası ile önceki davanın dava konuları farklıdır⁷⁶.

İkinci olasılıkta, asıl borçlu ile alacaklı arasındaki davanın *alacaklı aleyhine* sonuçlanması halinde, yani alacağın mevcut olmadığına karar verilmiş olması halinde, kefilin bu kesin hükümden etkilenmeyeceği ve kefile karşı açılan davada kesin hükmün re'sen dikkate alınacağı belirtilmiştir. Bunun sebebi, asıl borcun sona ermesi halinde kefilin de borcunun sona ereceğidir (BK m. 492/I). Kefaletin fer'i

⁷⁴ Reisoglu, s. 186. Burada irade serbestisi sebebiyle bir tehlike ortaya çıkmaktadır: Örneğin borç olmasa dahi, borçlunun bunu kabul etmesi sonucu, kefilin elinden her türlü itiraz imkânı alınmış olurdu (Bloomeyer (çev. Yazman), s. 236).

⁷⁵ Borçlar Kanununun 190. maddesi ile Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 50. ve 57. maddelerinde (49 ila 57. maddeler) hükmün üçüncü kişiye etkisinin açıkça düzenlendiği, buna karşılık kefil hakkında böyle bir kanunî düzenlemenin mevcut olmadığı belirtilmiştir (Bilge, s. 597).

⁷⁶ Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 97; Schwab, ZZP 77, s. 143. Başkasının borcu için kendi taşınmazını rehin veren üçüncü kişi bakımından, ipotek alacaklısının davayı kazanması halinde, yani, asıl borçlu aleyhine kesin hüküm elde etmiş olması halinde, taşınmaz malikinin borçlunun alacaklıya borcu olmadığını ileri süremeyeceği yönünde bkz. Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 97.

niteliği itibariyle kefil, kesin hükümden olumlu şekilde etkilenmektedir⁷⁷. Kefilin, borcun mevcut olmadığına ilişkin kesin hükümden etkileneceği, yani borçlu lehine verilen bu kesin hüküm ileri sürerek borçtan sorumlu olmadığını iddia etmesinin sebebi, kesin hükümün etkisi olarak değerlendirilmemektedir. Çünkü kural, kesin hükümün sadece taraflar arasında etki doğurmasıdır. Lehe veya aleyhe olsun, kural olarak borçlu hakkındaki kesin hüküm, üçüncü kişi olan kefil hakkında hüküm ifade etmez. Ancak, lehe olan kesin hükümden kefilin yararlanması Borçlar Kanununun 497. maddesinden kaynaklanmaktadır. Borçlar Kanununun 497. maddesine göre, borçluya ait def'ileri kullanmakla yükümlü olan kefil, kesin hüküm itirazında da bulunacaktır. Borçluyu sorumluluktan kurtaran sebebin, kefaletin fer'iliği sebebiyle kefile de borçtan kurtarması gerekmektedir⁷⁸. Aksi halde, asıl borçluyu borcundan kurtaran kesin hükümün varlığına rağmen, alacaklı tarafından kefile karşı dava açılması ve bu davada kefilin borcu ödemeye mahkûm edilmesi durumunda, asıl borçlunun aslında borçlu olmadığı bir parayı rüçû dolayısıyla kefile ödemesi gibi içinden çıkılmaz bir durum oluşacaktır. Bu sebeple alacaklıya karşı sorumluluktan kurtulan borçlunun, kefile karşı sorumlu olması gibi bir durumla karşılaşmamak açısından, kanımızca da doğru olarak, kefilin, borçlu lehine olan kesin hüküm ileri sürerek bundan yararlanması kabul edilmektedir⁷⁹.

⁷⁷ Bilge, s. 593, 599; Bloomeyer (çev. Yazman), s. 236; Calavros, s. 110; Deren Yıldırım, s. 124-125; Gürdoğan, s. 85; Reisoğlu, s. 185-186. Aksi görüş için bkz. Ansay, s. 373, dn. 835a. Hofmann ise bu etkinin, kesin hükümün unsur etkisi sebebiyle gerçekleştiğinden bahsetmektedir (Hofmann, s. 116-117). Aynı durumun, başkasının borcu için kendi taşınırını veya taşınmazını rehin veren üçüncü kişi bakımından da geçerli olduğu kabul edilmektedir. Rehinli alacaklının asıl borçluya karşı açtığı davanın reddedilmesi halinde, üçüncü kişiye karşı sonradan dava açılmışsa, kesin hüküm etkisi sebebiyle davaya bakan hâkim alacağa ilişkin bir inceleme yapamayacak, borcun olmadığına ilişkin ilk kararla bağlı olacaktır (Deren Yıldırım, s. 129, 131).

⁷⁸ Bilge, s. 600; Reisoğlu, s. 186.

⁷⁹ Bilge, s. 601.

Alacaklının *kefile* karşı dava açmış olması halinde ise davanın lehe veya aleyhe sonuçlanmış olmasına bakılmaksızın, bu kesin hükmün dava konusunun farklı olması sebebiyle asıl borçluya etki etmeyeceği kabul edilmektedir⁸⁰. Ancak, böyle bir durumda, kesin hüküm unsur etkisi şeklinde etki edebilir⁸¹.

B. MÜTESELSİL BORÇLULARIN DURUMU

Müteselsil borçlular bakımından, borçlulardan birinin aleyhine elde edilen kesin hükmün, diğer borçluları etkilemeyeceği, yani diğer borçlulara karşı kullanılamayacağı, genel olarak kabul edilmektedir. Borçların birbirinden bağımsız olması ve kesin hükümde tarafların aynı olması gerekliliği (HUMK m. 237/II) sebep olarak gösterilmektedir⁸². Borçlar Kanununda yer alan, müteselsil borçlulardan birinin, diğer borçluların durumunu ağırlaştıramayacağı (BK m. 144) hususu da, diğer müteselsil borçluların etki edemediği bir yargılamanın sonucundan etkilenmemelerine gerekçe olarak gösterilmiştir⁸³.

Müteselsil borçlulardan birine karşı açılan davanın alacaklı tarafından kaybedilmesi yani davanın alacaklı aleyhine sonuçlanması halinde, diğer borçlulara kesin hükmün etkisi olup olmadığı da tartışmalıdır. Bir görüşe göre, diğer borçluların ilk kesin hükümden yararlanamayacağı kabul edilmektedir⁸⁴. Çünkü müteselsil borçlu-

⁸⁰ Deren Yıldırım, s. 125.

⁸¹ Deren Yıldırım, s. 125-126.

⁸² Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 560; Arslan, s. 728; Deren Yıldırım, s. 133; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 529; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 156, Rn. 29; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 312; Üstündağ, s. 700; Zöllner/Vollkommer, § 325, Rn. 9. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, davalı borçlunun davayı diğer borçlulara ihbar etmesi durumunda dahi, borçlunun davayı kaybetmesinin diğer borçluları etkilemeyeceğini belirtmektedir (Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 312).

⁸³ Belgesay, s. 55; Berkin, s. 175; Deren Yıldırım, s. 133-134; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 312; Üstündağ, s. 700.

⁸⁴ Arslan, s. 728-729; Deren Yıldırım, s. 134-135; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 530.

lukta, borçluların borcu birbirinden bağımsızdır. Bu durum, ilk dava açılan borçlunun şahsi veya müşterek bir def'i ileri sürmesi haline göre de değişmez⁸⁵. Buna karşılık diğer görüşe göre, borçlulardan her biri aynı borcun tamamından sorumlu olduğundan, kesin hükümden diğer müteselsil borçlular da yararlanmalıdır⁸⁶, aynı zamanda müteselsil borçlunun şahsi def'iler dışında, müşterek def'i ileri sürerek davayı kazanması durumunda, bu kararın bütün diğer borçlulara etki edeceği, yani onlar için kesin hüküm oluşturacağı savunulmuştur⁸⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısının 309. maddesinin (Hükümetin teklif ettiği metinde 307. madde) 5. fıkrasında bu konuya ilişkin, kanımızca da isabetli olarak, düzenleme yapıldığı görülmektedir. Bu düzenleme, "(5) Müteselsil borçlulardan biri veya birkaçı ile alacaklı arasında yahut müteselsil alacaklılardan biri veya birkaçı ile borçlu arasında oluşan kesin hüküm, diğerleri hakkında geçerli değildir." şeklindedir⁸⁸.

⁸⁵ Arslan, s. 728-729; Deren Yıldırım, s. 134; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 531; Üstündağ, s. 700-701. Ancak, ilk davanın müteselsil borçlunun ileri sürdüğü takas def'i nedeniyle kaybedilmesi halinde, artık alacaklının diğer müteselsil borçlulara başvurmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Çünkü, alacaklının diğer müteselsil borçlulara başvurup, borcu tekrar ödetme imkânına sahip olması ve bir yandan da takas sebebiyle kendi alacak hakkını kaybeden ilk davanın davalısı borçlunun, diğer müteselsil borçlulara başvurması durumunda, alacağın ikinci kez ödenmemesi için bu rücu hakkının kullanılamaması söz konusu olacaktı (Üstündağ, s. 701).

⁸⁶ Berkin, s. 175.

⁸⁷ Domaniç, s. 66, 68-70; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 312. Takas ve ödeme gibi sebeplerle borç sona ermişse bundan diğer borçluların da yararlanacağı belirtilmektedir (Belgesay, s. 55).

⁸⁸ Tasarıdaki bu hükümün gerekçesi ise şöyledir: "Beşinci fıkra hükmü, kesin hükmün üçüncü kişilere tesirinin sınırlarını belirleme ve bu konuda hasıl olabilecek tereddüdü ortadan kaldırma amacını taşımaktadır. Müteselsil borçlulardan biri veya birkaçı ile alacaklı arasında yahut müteselsil alacaklılardan biri veya birkaçı ile borçlu arasında oluşan kesin hükmün diğerlerine etkisi olmayacaktır."

VIII. FER'İ MÜDAHALE ve DAVANIN İHBARINDA İLK DAVADA VERİLEN KESİN HÜKMÜN ETKİSİ

Üçüncü kişinin ilk davada verilen kesin hükümden etkilendiği özel durumlar, fer'i müdahale ve davanın ihbarının etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Asıl (ilk) davada verilen hükmün, fer'i müdahale veya davanın ihbar edildiği kişiye etkisi, kesin hüküm sebebiyle gerçekleşen bir etki değildir. Kesin hüküm etkisinden ayrı olarak, fer'i müdahale veya ihbar etkisi doğmaktadır⁸⁹. Bu etki, kesin hüküm etkisine benzer, asıl davada verilen hükmün sonraki davada kural olarak bağlayıcı olması anlamına gelmektedir⁹⁰.

İhbarın etkisi, usûl hukukunun amacına uygun olarak subjektif hakların gerçekleşmesini sağlamaktadır. İhbarın etkisi kendisini, sonra açılan davada ilk davayı kazanan taraf lehine olarak göstermektedir. Bu etki sayesinde, sonra açılan davanın hâkiminin, vakıaları ve delilleri, ilk davadan farklı olarak değerlendirme ihtimali sonucunda, ihbar lehine olan tarafın davayı kaybetme tehlikesinin de önüne geçilmiş olacaktır⁹¹. Bundan başka, ilk davada incelenen hususların, sonraki davaya etki edebilmesi, mahkemelerin tekrar aynı taleplerle ilgilenmesi ihtimalini de ortadan kaldıracaktır⁹². Böylece

⁸⁹ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 156; Atalı, s. 159; Deren Yıldırım, s. 64; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 171, 190; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 214; Postacıoğlu, s. 313; Prütting/Gehrlein, § 322, Rn. 8; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 50, Rn. 64; Schwab, ZZP 77, s. 144; Üstündağ, s. 380, 698. Postacıoğlu, fer'i müdahalenin etkisi için kanunî bir düzenlemeye gerek olduğunu belirtmektedir (Postacıoğlu, s. 314). Fer'i müdahalenin etkisinin amacı hk. bkz. Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 174 vd. İhbarın etkisinin amacı hk. bkz. Atalı, s. 159 vd. Fer'i müdahalenin ve ihbarın etkisi, özellikle, hukukî güvenliğin ve hukukî barışın sağlanması, usûl ekonomisi ilkesi, çelişik kararlar verilmesinin önlenmesi ve bu sebeple mahkemelere güvenin oluşması açısından da önemlidir (Atalı, s. 144, 164-165; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 174-175).

⁹⁰ Prütting/Gehrlein, § 68, Rn. 1; Zöllner/Vollkommer, § 68, Rn. 1.

⁹¹ Atalı, s. 164; Ziegert, s. 34.

⁹² Atalı, s. 165; Ziegert, s. 37.

ihbarın etkisinin subjektif hakların gerçekleştirilmesi yanında, kamu yararına hizmet ettiği, mahkemelerin iş yükünün azalmasını sağladığı ve masrafların artmasını engellediği de söylenmelidir⁹³. Fer'i müdahil, taraf olmadığı için kesin hüküm etkisi de kabul edilmemektedir⁹⁴. Ancak ilk davada verilen kesin hükümün, tarafları farklı olan sonraki davada, tarafları ve hâkimi bağlaması gerektiği düşünüldüğünden, fer'i müdahale ve ihbar durumlarında, kesin hükümden ayrı bir etkinin varlığına ihtiyaç duyulmuştur.

Fer'i müdahale, etkisini, üçüncü kişinin daha sonra açılacak davada, ilk kesin hükümün⁹⁵ yanlışlığını (haksızlığını) kural olarak ileri sürememesi şeklinde göstermektedir. Ancak, ilk davada verilen hükümün, müdahalenin geç yapılması sebebiyle fer'i müdahilin savunmalarını ileri sürememesi veya asıl tarafın işlemleriyle bu hususların ileri sürülmesini engellemesi, asıl tarafın hilesi ve ağır kusuru ile bildiği hususları ileri sürmemiş olması gibi sebeplerle fer'i müdahili etkilememesi de mümkündür⁹⁶. Fer'i müdahalenin etkisiyle ilgili olarak Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununda bir hüküm bulunmamakla birlikte, Borçlar Kanununun 190. maddesinin II. fıkrası sebebiyle hukukumuzda da müdahalenin etkisi kabul edilmektedir. Borçlar Kanununun 190. maddesinde, her ne kadar ihbar düzenlenmiş olsa da, hükümün üçüncü kişiye etkisi için, üçüncü kişinin ihbar üzerine veya kendiliğinden davaya müdahale etmesi

⁹³ Atalı, s. 165; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 50, Rn. 57; Ziegert, s. 38-39.

⁹⁴ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 156; Arslan, s. 728; Deren Yıldırım, s. 64; Gürdoğan, s. 89; Kuru, Usûl, C. IV, s. 3483; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 171; Postacıoğlu, s. 314, 680; Üstündağ, s. 380.

⁹⁵ Fer'i müdahilin katıldığı davadaki hüküm, şekli anlamda kesinleştiği takdirde müdahalenin etkisi söz konusu olur (Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 178-179; Prütting/Gehrlein, § 68, Rn. 4).

⁹⁶ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 157; Deren Yıldırım, s. 64; Kuru, Usûl, C. IV, s. 3485-3486; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 174, 184, 189-194; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 214-215; Postacıoğlu, s. 314; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 50, Rn. 65-66; Üstündağ, s. 380.

arasında bir fark yoktur⁹⁷. Hâkim, müdahalenin etkisi sebebiyle sadece hüküm sonucuyla değil, ilk davadaki hükmün dayanağı olan maddi ve hukukî tespitlerle de, ikinci açılan davada bağlıdır⁹⁸.

Davanın ihbarının etkisinden ise yine, üçüncü kişinin, dava kendisine ihbar edildikten sonra, artık ilk davada verilen kesin hükmün⁹⁹ yanlış olduğunu, sonra açılan rüçû davasında ileri sürmeyecek olması anlaşılmaktadır. Davanın ihbarının etkisiyle ilgili olarak, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 51. maddesinde, ihbar tarihinden itibaren asıl tarafın üçüncü kişiye karşı hilesi ve ağır kusurundan sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Bundan başka, Borçlar Kanununun 190. maddesinde, Medenî Kanununun 229. ve 251. maddelerinde de düzenlemeler mevcuttur. Kendisine dava ihbar edilen üçüncü kişi, ancak ilk davanın ağır kusur veya hile sebebiyle iyi yürütülmediğini ileri sürerek ilk davada tespit edilen vakıalara karşı koyabilir¹⁰⁰. İhbarın etkisi, hem üçüncü kişi açısından hem de hâkim

⁹⁷ Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 173.

⁹⁸ Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 184, 186; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 214; Prütting/Gehrlein, § 68, Rn. 5, 7; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 50, Rn. 59-60; Schwab, ZZP 77, s. 144; Üstündağ, s. 380; Zöllner/Vollkommer, § 68, Rn. 9.

⁹⁹ İhbarın etkisini doğurabilmesi açısından ilk davanın şekli anlamda kesin hükümle sonuçlanmış olması ve bu kesin hükmün, uyumsuzluğun esasına ilişkin bir nihai karar olması gerekir (Atalı, s. 198-200; Ziegert, s. 63). İhbarın etkisini doğurabilmesi açısından, maddi anlamda kesinlik önemli değildir (Atalı, s. 200). Maddi anlamda kesin hükmün bir şartı olan davanın taraflarının aynı olması, zaten ihbarın etkisi açısından, ikinci davada taraflar farklı olduğu için karşılanmayacaktır. Bu sebeple ihbarın etkisinde, ilk mahkemede verilen hükmün maddi anlamda kesinleşmesi aranmaz.

¹⁰⁰ Atalı, s. 151 vd., özellikle s. 153; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 173; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 220-221. Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 51. maddesinde yer alan düzenleme, ihbarın etkisinin sınırlarını çizmektedir. Ayrıca Borçlar Kanununda satım sözleşmesine ilişkin ihbarın etkisiyle ilgili getirilmiş hüküm, satım sözleşmesi dışında, diğer hukukî ilişkilerden kaynaklanan uyumsuzluklarda davanın ihbarı söz konu-

açısından değerlendirilmelidir. Hâkim, üçüncü kişinin ihbar etkisi kapsamındaki tespitlerle bağdaşmayan taleplerini dikkate almaya-
caktır. Bunun yanında, hâkimin de ilk davadaki tespitlerle (hüküm ve
hükme dayanak oluşturan unsurlar) bağlı olması söz konusu olacaktır.
Daha açık bir ifadeyle ihbarın etkisi sebebiyle sonraki davaya
bakan hâkim, ilk davadaki hükümde yer alan ve ihbar etkisinin
kapsamında bulunan vakialara ilişkin değerlendirmelerle birlikte,
ihbar etkisinin kapsamında sayılan hukukî ilişkilerin hukukî tespit-
leriyle veya bu hukukî ilişkinin unsurlarıyla da bağlıdır. Böylece ilk
davada varılan bu sonuçlar, sonraki davada tekrar incelenmeksizin
kararda esas alınmalıdır¹⁰¹.

Kesin hüküm, aynı taraflar arasında ikinci bir davada söz konu-
suyken, fer'i müdahale veya ihbarın etkisi, ilk davanın taraflarından
birinin, üçüncü kişiye karşı açtığı veya üçüncü kişi tarafından ilk
davanın taraflarından birine karşı açılan davada söz konusu olmak-
tadır¹⁰².

En önemli fark, kesin hüküm söz konusu ise taraflar davanın iyi
yürütülmediği gibi bir takım itirazlarda bulunarak kesin hükümün
etkisinden kurtulamazlar; yani kesin hüküm sonraki görülmekte olan
davada hâkimi ve tarafları bağlar. Ancak tarafların farklı olduğu ve
ilk davadaki kesin hükümün fer'i müdahale veya ihbar sebebiyle
sonraki davada üçüncü kişiye karşı etkisiyle ilgili olarak, üçüncü
kişinin bu kesin hükümden etkilenmeme imkânının var olduğunu
belirtmemiz gerekir. Çünkü üçüncü kişi, ilk davanın iyi yürütül-
mediği veya geç ihbar edildiğini ileri sürerek ihbarın veya fer'i
müdahalenin etkisinden kurtulabilir¹⁰³.

suysa kıyasen bir uygulama alanı bulmalıdır (Atalı, s. 150-151; Postacıoğlu,
s. 319; Üstündağ, s. 385).

¹⁰¹ Atalı, s. 143, 157; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 50, Rn. 60; Ziegert, s. 20.

¹⁰² Atalı, s. 158; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s.184.

¹⁰³ Atalı, s. 159; Deren Yıldırım, s. 65; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 189-194;
Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 214; Prütting/Gehrlein, § 68, Rn. 8;
Üstündağ, s. 380; Zöllner/Vollkommer, § 68, Rn. 8-9, 11.

Kesin hüküm ile fer'i müdahale ve ihbarın etkisi arasındaki bir diğer fark ise etki alanı bakımından kesin hükmün objektif sınırının daha dar olmasıdır. Daha açık bir ifadeyle kesin hüküm, kural olarak hüküm fıkrası ile ilgiliyken, fer'i müdahale ve ihbarın etkisine hükmün gerekçe kısmı veya unsurları da dahildir¹⁰⁴.

Belirtilen sebeplerle fer'i müdahalenin etkisini kesin hüküm etkisinin bir alt kavramı olarak değerlendirmek mümkün değildir¹⁰⁵.

Doktrinde *Kuru* tarafından, fer'i müdahil ile lehine katıldığı taraf arasında görülen ikinci davada, ilk davanın kesin hüküm ve kesin delil teşkil etmeyeceği, kuvvetli bir delil teşkil edeceği belirtilmiştir¹⁰⁶. Ancak, asıl davada mahkûm olan ve borcu ödeyen lehine müdahale edilen taraf, ilk davada fer'i müdahalede bulunan üçüncü kişiye rucû davası açtığı zaman, ilk davada rucû hakkı ve oranını belirleyen kesin hüküm, rucû davasında kesin delil teşkil eder. Daha açık bir ifadeyle rucû davasında davalı olan ilk davadaki fer'i müdahil, davacının rucû hakkı olmadığını veya oranını tekrar tartışamaz, ilk davadaki tespit hükmü ile bağlıdır¹⁰⁷.

Kuru, davanın ihbarı sonucunda ise üçüncü kişi davaya katılmış ve savunma imkânını kullanmışsa, davayı ihbar eden ve daha sonra davayı kaybetmesi sebebiyle üçüncü kişiye karşı rucû davası açan tarafın, sonraki rucû davasında, ilk davada verilen hükme delil olarak dayanabileceğini belirtmiş, ancak bu delilin kesin delil olup olmadığı konusuna değinmemiştir¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Atalı, s. 152, 158; Deren Yıldırım, s. 64; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 184-185; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 214; Prütting/Gehrlein, § 68, Rn. 5; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 50, Rn. 59-60; Üstündağ, s. 380; Ziegert, s. 11-12; Zöllner/Vollkommer, § 68, Rn. 9. Kesin hükmün kararın içeriği açısından uygulama alanıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Gürdoğan, s. 40-46

¹⁰⁵ Deren Yıldırım, s. 65; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 171. İhbarın etkisi de kesin hükümden farklıdır (Atalı, s. 159).

¹⁰⁶ *Kuru*, Usûl, C. IV, s. 3484.

¹⁰⁷ *Kuru*, Usûl, C. IV, s. 3489-3490.

¹⁰⁸ *Kuru*, Usûl, C. IV, s. 3533.

Kanımızca, bütün bu söylenenlerden şu sonuca varılmaktadır: Fer'i müdahale veya davanın ihbarının söz konusu olmadığı durumda, kanunda başkaca bir düzenleme olmadığı hallerde, üçüncü kişinin kesin hükümden etkilenmesi açısından, kolaylıkla bir yorum yapılamayacaktır. Çünkü hukukumuzda, kesin hükümün, üçüncü kişiye etkisi veya üçüncü kişiyi diğer bir davada bağlaması kural olarak kabul edilmemiştir. Sadece, istisnai durumlarda kesin hüküm, taraflar dışında bir üçüncü kişiyi bağlar, bunun kanunda düzenlenmiş en iyi örneği de (fer'i müdahale ve) ihbarın etkisidir.

Kanun koyucu tarafından, üçüncü kişinin, ilk davada verilen kesin hükümle bağlı olmadığı düşünüldüğü için, üçüncü kişinin yargılamaya etki edebildiği ölçüde, ancak o kesin hükümden etkilenmesi yolu tercih edilmiştir. Bu anlamda, (fer'i müdahale ve) davanın ihbarının etkisi açıkça düzenlenmiştir. Bu durumda, ilk kesin hüküm hâkimi bağlayacak, ancak, üçüncü kişi, özellikle savunma imkânının kısıtlanması sebebiyle hâkimi bu bağlayıcılıktan kurtarabilecektir.

Fer'i müdahale ve davanın ihbarının etkisinin, maddi anlamda kesin hükümün etkisiyle karıştırılması mümkünse de, fer'i müdahale ve davanın ihbarının etkisi, kesin hüküm etkisinden farklıdır. Fer'i müdahalenin ve ihbarın etkisinin, ancak davaya fer'i müdahil olarak katılma veya davanın üçüncü kişiye ihbar edilmesi durumunda söz konusu olabileceğini hemen belirtmekte fayda vardır. Eğer bu durumlar söz konusu değilse, yani üçüncü kişi davaya fer'i müdahil olarak katılmamış veya dava ona ihbar edilmemişse, bu etkilerden de bahsedilemez. Bu durumda, ilk kesin hüküm, taraflar aynı olmadığı için hâkimi bağlayıcı niteliğe sahip olmayacaktır.

IX. İNŞAI HÜKÜMLERİN ÖZELLİĞİ

İnşai davalar sonucunda elde edilen inşai hükümler, taraflar dışındaki üçüncü kişilere kesin hüküm etkisi sebebiyle veya inşai etki sebebiyle etki edebilir, bu konu tartışmalıdır¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Tartışmalar için bkz. Deren Yıldırım, s. 58 vd.

Bir görüşe göre, maddi anlamda kesin hükmün, sadece tespit ve eda hükümleri için geçerli olduğu ve inşai davaların kabulü sonucunda elde edilen inşai kararın, maddi anlamda kesin hükümden farklı olduğu belirtilmektedir¹¹⁰. Eğer inşai hüküm söz konusu ise inşai etkileri sebebiyle değiştirilemez ve o konuda tekrar dava açılmaz. İnşai hükümde kesin hükmün konusunun sadece inşai hakkın tespitinin olabileceği, fakat, bunun pratik bir faydasının olmadığı belirtilmiştir¹¹¹. Bu anlamda, maddi anlamda kesin hüküm ile inşai etki aynı sonucu doğuruyorsa da, nitelikleri birbirinden farklıdır. Maddi anlamda kesin hüküm ile inşai etki arasındaki farklar şöyle sıralanmıştır: Kesin hükümden farklı olarak, inşai hükümler sadece taraflara karşı değil, herkese karşı ileri sürülebilir. Kesin hüküm, açıklayıcı ve tespit edici niteliktedir; inşai davalar sonucunda elde edilen inşai hükümler, yeni bir hukukî durum yaratır, değiştirir veya bozucu etkiye sahiptir. Kesin hüküm, hale ve geçmişe etkili iken, inşai hüküm, kural olarak geleceğe etkilidir¹¹².

Bu görüşe karşılık, inşai davalarda kurucu yön yanında, tespit edici yönün de bulunması sebebiyle maddi anlamda kesin hükümle inşai hükmün yanyana olduğu belirtilmiştir¹¹³. İnşai davada, kesin hüküm etkisi sayesinde inşai hak kesin olarak tespit edilmekte ve inşai etki, inşai hakkı gerçekleştirmektedir. İnşai karar, tarafları doğrudan etkileyip taraflar bakımından kesin hüküm oluşturmakta, bazı inşai davalar hariç¹¹⁴, üçüncü kişiler (herkes) bakımından ise inşai bir

¹¹⁰ Kuru, Usûl, C. V, s. 5093.

¹¹¹ Kuru, Usûl, C. V, s. 5094.

¹¹² Kuru, Usûl, C. V, s. 5093; Sungurtekin Özkan, s. 560 vd., özellikle s. 565.

¹¹³ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 210; Deren Yıldırım, s. 59; Hofmann, s. 3; Önen, İnşai Dava, s. 178-180; Özekes, Hukukî Dinlenilme, s. 279, dn. 253; Prütting/Gehrlein, § 322, Rn. 62; Sungurtekin Özkan, s. 565.

¹¹⁴ Bazı inşai hükümlerin nisbi bir inşai tesiri vardır. Örneğin, cezai şartın indirilmesi gibi. Bu konuda bkz. Önen, İnşai Dava, s. 186-187; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 95.

etki oluşturmaktadır¹¹⁵. Maddi anlamda kesin hükme inşai davalarda da ihtiyaç bulunmaktadır. İnşai hüküm taraflar arasında etkisini kesin hüküm sebebiyle göstermektedir, yani kesin hüküm burada da nisbi etkiye sahiptir¹¹⁶. Buna karşılık, inşai hüküm, inşai etki sebebiyle üçüncü kişilere de etki etmektedir¹¹⁷. Daha açık bir ifadeyle maddi anlamda inşai hüküm sadece taraflar arasında sonuç doğururken, usûli anlamda inşai etki, herkesin leh veya aleyhinde olmak üzere üçüncü kişileri de etkilemektedir¹¹⁸. Tarafların farklı olması durumunda da kesin delil niteliğinden bahseden bir Yargıtay kararında, inşai hüküm etkisinin kastedildiği anlaşılmaktadır¹¹⁹.

İlk görüşe göre, inşai hüküm maddi anlamda kesin hüküm kabul edilmese de, inşai davanın reddine ilişkin karar, bir tespit hükmü

¹¹⁵ Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldırım, s. 210; Deren Yıldırım, s. 59-60; Önen, İnşai Dava, s. 187; Pekcanitez, Fer'i Müdahale, s. 95; Sungurtekin Özkan, s. 565.

¹¹⁶ Calavros, s. 120, 133; Deren Yıldırım, s. 60; Hofmann, s. 5; Önen, İnşai Dava, s. 184.

¹¹⁷ Calavros, s. 121; Deren Yıldırım, s. 60; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 535.

¹¹⁸ Calavros, s. 120-121; Zöllner/Vollkommer, § 322, Rn. 3-4.

¹¹⁹ "Kadastro sırasında 2663 ve 4396 parsel sayılı 10000 ve 40800 metrekare yüzölçümündeki taşınmazlardan 2663 parsel sayılı taşınmaz tescil, tapu kaydı ve kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği nedeniyle davalı M., 4396 nolu parsel kazandırıcı zamanaşımı zilyetliği nedeniyle davalı H. adına tespit edilmiştir. Davacı S. Belediye Başkanlığı, yasal süresi içerisinde taşınmazların mer'a olduğu iddiasına dayanarak dava açmıştır. (...) Uyuşmazlık kamu mallarının söz konusu olduğu hallerde kesin hükme uyulup uyulmayacağı konusundadır. Bilindiği üzere kesin hükmün varlığı halinde bir başka delile dayanmak ve kesin hükmün arkasına geçip taşınmazın niteliğini delillerin doğru değerlendirilip değerlendirilmediğini tartışmak mümkün değildir. Kesinleşmiş mahkeme kararları herkes için ve bu arada mutlak surette mahkeme için de bağlayıcı niteliktedir. Bu itibarla Hazinesinin 2663 sayılı parselle ilgili davasının reddine taşınmazın tespitinde olduğu gibi davalı M. adına tesciline karar verilmesi gerekir." 16. HD., 27.10.2005, 8761/9860 (YKD 2006/1, s. 94 vd.).

niteliğinde olduğundan maddi anlamda kesin hüküm teşkil edecektir¹²⁰.

Aile hukukuna ilişkin bazı uyuşmazlıklarda olduğu gibi ré'sen araştırma ilkesinin uygulandığı inşai davalarda, hükümlerin üçüncü kişilere etkisi bakımından kararın doğruluğu anlamında belirli bir garanti sağlandığı söylenebilir. Buna karşılık tasarruf ve taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı inşai davalarda, gerek kasten veya gerekse ihmal ile üçüncü kişinin hakkının etkilenmesi söz konusu olabilir¹²¹. Hükümden etkilenen üçüncü kişilere hukukî dinlenilme hakkının, usûli açıdan tanınması zordur, usûl kanunları bunu dikkate almamıştır. Özellikle taraflarca getirilme ilkesinin uygulandığı davalarda hâkimin hükümden etkilenecek bütün ilgilileri dinlemesi de mümkün değildir. Bizzat taraflara sağlanan hukukî dinlenilme hakkı ile üçüncü kişilerin bu hakkı tamamlanacaktır¹²².

Kanımızca, yukarıda belirtilen farklar sebebiyle inşai etki doğuran hükümleri maddi anlamda kesin hüküm dışında kabul etsek dahi, kesin delil niteliği bakımından, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 295. maddesi gereğince, mahkeme ilâmı kapsamında, başka bir davada ispat edilmek istenen vakıa ile ilgili olan şekli anlamda kesinleşmiş olan inşai hüküm, kesin delil olarak kullanılabilir. Hatta şekli anlamda kesinleşmiş inşai hükümler, eda ve tespit içeren kesin hükümlerden daha geniş bir uygulama alanı bulur; çünkü kural olarak, inşai etki taraflar dışında üçüncü kişiler bakımından da geçerlidir.

¹²⁰ Kuru, Usûl, C. V, s. 5094.

¹²¹ Schack, s. 865-866.

¹²² Schack, s. 866.

SONUÇ

Tarafları ve vakıaları aynı, fakat dava konuları farklı olan iki davanın varlığı durumunda, sonraki davada öncelikle incelenmesi ve karara bağlanması gereken bir konu hakkında, ilk dava sonunda kesin hükme bağlanmış olan husus varsa, bu hususun sonraki davada kesin delil teşkil etmesi en sık rastlanan durumdur. Tarafları aynı olan ilk davadaki bir sorunun çözümünü sağlayan hüküm fıkrası, aynı taraflar arasında, aynı vakıalara dayanarak açılan ikinci davada öncelikle incelenmesi ve tespit edilmesi gereken bir sorun olarak hâkimin karşısına çıktığında, hâkim ilk davanın kesinleşmiş hüküm sonucu ile bağlı olacaktır.

Kesin hükümün amacı taraf, konu ve sebebi aynı olan bir davanın hukukî istikrar, hukukî güvenlik, mahkemeye duyulan saygı gibi sebeplerle tekrar incelenmesinin önüne geçmektir. Bu amaçla ilk davada verilen kesin hüküm, ikinci bir davada aynı taraflar ve aynı sebeplere dayanarak hâkimin önüne getirildiğinde, hâkim kesin hükümün amacı gereği bu hükümle bağlıdır ve bu hükümü esas alarak kararını vermelidir.

Hukukumuzda, kesin hükümle ilgili olarak, kesin delil ifadesi tercih edilmektedir. Bunun sebebi, kesin hükümün, deliller kısmında düzenlenmiş olması (HUMK m. 237) ve mahkeme ilâmlarının kesin delil teşkil ettiğine ilişkin düzenlemenin yapılmış olmasıdır (HUMK m. 295). Ayrıca kesin delil, hâkimin bağlı olduğu bir delil anlamına geldiğinden, kesin delil ifadesinin de, hâkimi bağlayıcılık anlamında, aynı amaca ulaştığı düşünülebilir. Ancak kesin delil ile kesin hükümün hâkimi bağlaması arasında şöyle bir fark ortaya çıkmaktadır: Kesin delilin aksine taraflar iddia ve savunmada bulunabilirler; buna karşılık, kesin hükümün aksi iddia ve ispat edilemez, taraflar ve hâkim kesinleşen hususla bağlıdır.

Aslında Kanununun 295. maddesindeki düzenleme, resmi senetlerin ispat gücüyle ilgili bir düzenleme olduğundan, her zaman, maddi anlamda kesin hükümü işaret ettiği de söylenemez. Çünkü ilk

davadaki kesin hükmün, ikinci davaya bakan hâkimi bağlaması bakımından, maddi anlamda kesin hükmün şartlarının karşılanması gerekir. Onun dışında, her mahkeme ilâmı, sahteliği ispat edilinceye kadar kesin delil teşkil edecektir, ancak maddi anlamda kesin hükmün şartlarını taşımayan bir mahkeme ilâmı, ancak içerdiği husus hakkında hâkim tarafından kesin delil olarak dikkate alınacaktır. Bu anlamda ilâm, maddi anlamda kesin hükmü de kapsar şekilde daha geniş bir alanı ifade etmektedir. Elbette, her maddi anlamda kesin hüküm bir ilâmıla ortaya çıkacaktır. Ancak her ilâmın, daha sonraki yargılama açısından maddi anlamda kesin hüküm oluşturarak, hâkimi o konu hakkında herhangi bir delil değerlendirmesi yapmaktan alıkoymak niteliğe sahip olduğu da söylenemeyecektir. Bu sebeplerdir ki, tarafları farklı olan davalar bakımından kanunda özel bir düzenleme olmadığı sürece hâkimin ilk mahkeme kararıyla bağlı olmadığını anlatmak için doktrinde ve Yargıtay kararlarında güçlü (takdiri) delil ifadesi tercih edilmektedir. Çünkü, söz konusu hüküm kesinleşmiş olsa bile, tarafları farklı olan davalar bakımından maddi anlamda kesin hükmün şartlarını taşımadığından, sadece gösterdiği husus hakkında 295. madde anlamında, resmi senet olarak, kesin delil teşkil edecektir; ancak taraf birliği olmadığı için hâkim, bu resmi senet olan ve kesin delil teşkil eden ilâmıla ya da kesin hükümle bağlı olmayacak ve görülmekte olan davadaki farklı taraflar arasındaki vakıalar bakımından başka delilleri kanunun öngördüğü çerçevede değerlendirebilecektir. Bu sebeple tarafları farklı olan davalarda elde edilen kesin hüküm, resmi senet ya da ilâm olarak kesin delil kabul edilse de, o davadaki ispat edilmek istenen vakıa bakımından bir kesin delil teşkil etmeyecektir. Bu halde, maddi anlamda kesin hüküm oluşmadığı için, hâkimin tekrar aynı taraflar arasındaki aynı uyuşmazlığı değerlendirmesi gibi bir sakınca ortaya çıkmayacaktır. Taraflardan en az biri farklı olduğu için yeni iddia ve savunmalar söz konusu olacaktır.

Sonuç olarak, mahkeme ilâmları, kesin delil kategorisinde değerlendirilse bile, maddi anlamda kesin hükmün şartlarını taşımayan mahkeme ilâmlarının ikinci bir davada hâkimi bağlaması söz

konusu olmayacaktır. Daha farklı bir ifadeyle bu kesin delili, taraflar ve hâkim tartışabilecektir.

Mahkeme ilâmlarının kesin delil olması ile maddi anlamda kesin hükümün kesin delil olması her zaman birbiriyle örtüşmemektedir. Bu anlamda, maddi anlamda kesin hükümün şartlarını taşımayan ilâmlar hakkında, görülmekte olan dava açısından, o davada ispat edilmek istenen vakıa hakkında hâkimi bağlamayacağından, kesin delil ifadesinin yanında esas olarak, hâkimi bağlayıcı olup olmadığı noktasından hareketle bir değerlendirme yapmak gerektiği düşüncesindeyiz.

Bu sebeple bir genelleme yaparak mahkeme ilâmlarının kesin delil olduğu sonucuna varmak yerine, maddi anlamda kesin hükümün şartlarının tespit edilmesi ve bu anlamda hâkimi ispat edilmek istenen husus hakkında bağlayıp bağlamayacağına her davada ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kesin hükümün üçüncü kişileri etkilemesi yani bu hükümün onları bağlaması için, fer'î müdahale veya davanın ihbarında olduğu gibi, kanunda açık bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Aksi halde üçüncü kişinin etki edemediği bir yargılamadan, onun aleyhine sonuçlar doğacağını kabul etmemiz gerekmektedir. Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununda yer alan ilâmların kesin delil teşkil ettiğine ilişkin hüküm ise tarafları farklı olan kesin hükümler bakımından, üçüncü kişilerin bu kesin hükümle bağlı olmasına ilişkin bir düzenleme değildir. Bu sebeple üçüncü kişiler, bu kesin hükümün doğru olmadığını iddia ve ispat edebileceklerdir. Eğer aksi kabul edilirse yani mahkeme ilâmı (kesin hüküm) üçüncü kişiyi de bağlar denilirse, üçüncü kişinin bu mahkeme kararının doğru olmadığını iddia ve ispat etmesine imkân verilmeyecektir, ancak böyle bir sonuç kabul edilemez.

İnşai hükümler ise kural olarak herkese karşı etkili olduğundan hâkim tarafından kesin delil olarak değerlendirilecektir.

*K a y n a k ç a **

- Akcan, R., "Yargıtay Kararlarındaki Güçlü Delil Kavramının Hukukî Niteliği", SÜHFD C. 12, S. 1-2, Yıl: 2004, s.7-24.
- Alangoya, Y./Yıldırım, K./Deren-Yıldırım, N., Medenî Usûl Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul 2009.
- Ansay, S. Ş., "Kesin Hüküm" (Karar Tahlili), ABD 1953/5, s. 433-434.
- Ansay, S. Ş., Hukuk Yargılama Usûlleri, 7. Baskı, Ankara 1960.
- Arslan, R., "Kesin Hüküm İhtiyacı ve Yanılma Gerçeği", ABD 1988/5-6, s. 722-737.
- Atalay, O., "Delil Kavramı Üzerine", Haluk Konuralp Anısına Armağan, C. I, Ankara 2009, s. 129-137.
- Atalı, M., Medenî Usûl Hukukunda Davanın İhbarı, Ankara 2007.
- Baumbach, A./Lauterbach, W./Albers, J./Hartmann, P., Zivilprozessordnung, 68. Aufl., München 2010.
- Belgesay, M. R., Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. II, İstanbul 1940.
- Berkin, N. M., Medenî Usûl Hukuku Esasları, İstanbul 1969.
- Bilge, N., "Borçlu Hakkındaki Kesin Hükmün Kefile Tesiri", AD 1954/5, s. 592-602.
- Blomeyer, A., "Rechtskrafterstreckung infolge zivilrechtlicher Abhängigkeit", ZJP 75 (1962), s. 1-27.
- Bloomeyer, A., (çev. Yazman, İ.), "Kesin Hüküm Tesiri ve Sınırları", AÜHFD 1968/3-4, s. 225-238.

* Dipnotlarda, yazar soyadı sırası takip edilerek atıf yapılmıştır.

- **Budak, A. C.**, Medenî Usûl Hukukunda Üçüncü Kişilerin Haklarının Korunması, İstanbul 2000.
- **Calavros, C.**, Urteilstwirkungen zu Lasten Dritter, Bielefeld 1978.
- **Deren Yıldırım, N.**, Türk, İsviçre ve Alman Medenî Usûl Hukukunda Kesin Hükümün Subjektif Sınırları, İstanbul 1996.
- **Domaniç, H.**, Hukukta Kazıyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti, İstanbul 1964.
- **Gürdoğan, B.**, Medenî Usûl Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ankara 1960.
- **Hofmann, K.**, Über das Wesen und die subjektiven Grenzen der Rechtskraft, Leipzig 1929.
- **Kilimcioglu, Ö. N.**, “Kazıyyei Muhkeme”, İzBD 1946/40, s. 15-18.
- **Konuralp, H.**, Medenî Usûl Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları, Ankara 1999.
- **Kuru, B.**, Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. II, 6. Baskı, İstanbul 2001 (Usûl, C. II).
- **Kuru, B.**, Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. IV, 6. Baskı, İstanbul 2001 (Usûl, C. IV).
- **Kuru, B.**, Hukuk Muhakemeleri Usûlü, C. V, 6. Baskı, İstanbul 2001 (Usûl, C. V).
- **Önen, E.**, İnşai Dava, Ankara 1981.
- **Özkes, M.**, Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003.
- **Özkaya Ferendeci, H. Ö.**, “Kesin Hükümün Etkilerine İlişkin Güncel Bir Alman Federal Mahkemesi Kararı”, MÜHF-HAD 2008, C. 14, S. 3, s. 289-297.
- **Pekcanitez, H.**, Medenî Usûl Hukukunda Fer’i Müdahale, Ankara 1992.

- **Pekcanitez, H./ Atalay, O./ Özekes M.**, Medenî Usûl Hukuku, 8. Bası, Ankara 2009.
- **Postacioğlu, İ.**, Medenî Usûl Hukuku Dersleri, İstanbul 1975.
- **Prütting, H./ Gehrlein, M.**, ZPO Kommentar, 1. Aufl., Köln 2010.
- **Rechberger, W. H.**, (çev. **Yıldırım, M. K.**), “Avusturya Medenî Yargılamasında Adil Yargılanmaya İlişkin Yeni Sorular”, İlkeler Işığında Medenî Yargılama Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2002, s. 67-81.
- **Reisoğlu, S.**, “Kefilin Def’i Hakları, BATİDER 1961, C. I, s. 177-210.
- **Rosenberg, L./ Schwab, K. H./ Gottwald, P.**, Zivilprozessrecht, 17. Aufl., München 2010.
- **Saenger, I.**, Zivilprozessordnung Handkommentar, 3. Aufl., Baden-Baden 2009.
- **Schack, H.**, “Drittwirkung der Rechtskraft?”, NJW 1988/14, s. 865-873.
- **Schwab, K. H.**, “Rechtskrafte streckung auf Dritte und Drittwirkung der Rechtskraft”, ZZP 77 (1964), s. 124-160.
- **Selçuk, S.**, “Medenî Usûl Hukukunda Kesin Hükmün Unsurları, Sonuçları, Kapsamı, Sona Ermesi ve Ceza ve Hukukta Etkileri”, AD 1973/12, s. 1063-1081.
- **Selçuk, S.**, “Medenî Usûl Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları, Kesin Hüküm İtirazı”, AD 1973/11, s. 937-956.
- **Sungurtekin Özkan, M.**, “İnşai Karar ve Özellikleri”, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s. 553-576.
- **Tekinay, S. S./ Akman, S./ Burcuoğlu, H./ Altop, A.**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993.
- **Tanrıver, S.**, Medenî Usûl Hukukunda Derdestlik İtirazı, 2. Bası, Ankara 2007.

-
- **Thomas, H./Putzo, H.**, Zivilprozessordnung Kommentar, 30 Aufl. München 2009.
 - **Töre, H. F.**, “Hukuk Davalarında Kesin Hükümün Uygulanışı ve Şartları”, ABD 1973/2, s. 240-251.
 - **Üstündağ, S.**, “Kesin Hükümün Hukukî Haleflere Etkisi”, İBD 1961/8-9-10, s. 227-235.
 - **Üstündağ, S.**, Medenî Yargılama Hukuku, 7. Bası, İstanbul 2000.
 - **Yavaş, M.**, “Hükme Karşı Üçüncü Kişilerin Müracaat İmkânı”, MİHDER 2008/3, S. 11, s. 605-646.
 - **Yıldırım, M. K.**, Medenî Usûl Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, İstanbul 1990.
 - **Ziegert, K.**, Die Interventionswirkung, Tübingen 2003.
 - **Zöller, R.**, Zivilprozessordnung, 27. Aufl., Köln 2009.

